

מגיד ספירת האמר

אהוד אביבי

רחובות התשפ"ג 2022

ehudavivi120@gmail.com

עיצוב: navazer888o@gmail.com

דפוס: ש.ה.ר. רחובות

ברוך המעתיק שיציין את המקור

מגיד ספירת האמר

תכן ענינים

6	הקדמה
8	היום תשעה וארבעים יום לאמר
9	היום שמונה וארבעים יום לאמר
10	היום שבעה וארבעים יום לאמר
11	היום ששה וארבעים יום לאמר
12	היום חמשה וארבעים יום לאמר
13	היום ארבעה וארבעים יום לאמר
14	היום שלשה וארבעים יום לאמר
15	היום שנים וארבעים יום לאמר
16	היום אחד וארבעים יום לאמר
18	היום ארבעים יום לאמר
20	היום תשעה ושלישים יום לאמר
21	היום שמונה ושלישים יום לאמר
22	היום שבעה ושלישים יום לאמר
24	היום ששה ושלישים יום לאמר
25	היום חמשה ושלישים יום לאמר
26	היום ארבעה ושלישים יום לאמר
28	היום שלשה ושלישים יום לאמר
29	היום שנים ושלישים יום לאמר

30	היום אחד ושלושים יום לאמֶר
32	היום שלשים יום לאמֶר
34	היום תשעה ועשרים יום לאמֶר
36	היום שמונה ועשרים יום לאמֶר
38	היום שבעה ועשרים יום לאמֶר
40	היום ששה ועשרים יום לאמֶר
42	היום חמשה ועשרים יום לאמֶר
44	היום ארבעה ועשרים יום לאמֶר
46	היום שלשה ועשרים יום לאמֶר
48	היום שנים ועשרים יום לאמֶר
50	היום אחד ועשרים יום לאמֶר
52	היום עשרים יום לאמֶר
53	היום תשעה עשר יום לאמֶר
54	היום שמונה עשר יום לאמֶר
56	היום שבעה עשר יום לאמֶר
58	היום ששה עשר יום לאמֶר
60	היום חמשה עשר יום לאמֶר
62	היום ארבעה עשר יום לאמֶר
64	היום שלשה עשר יום לאמֶר
66	היום שנים עשר יום לאמֶר
68	היום אחד עשר יום לאמֶר

70	היום עשרה ימים לאִמֶר
72	היום תשעה ימים לאִמֶר
76	היום שמונה ימים לאִמֶר
78	היום שבעה ימים לאִמֶר
80	היום ששה ימים לאִמֶר
82	היום חמשה ימים לאִמֶר
84	היום ארבעה ימים לאִמֶר
86	היום שלשה ימים לאִמֶר
88	היום שני ימים לאִמֶר
90	היום יום אחד לאִמֶר
92	פרקי קריאה לשבתות - הקדמה
93	פרקי קריאה לשבתות - שבת ראשון בספירת האִמֶר
94	פרקי קריאה לשבתות - שבת שני בספירת האִמֶר
95	פרקי קריאה לשבתות - שבת שלישי בספירת האִמֶר
96	פרקי קריאה לשבתות - שבת רביעי בספירת האִמֶר
97	פרקי קריאה לשבתות - שבת חמישי בספירת האִמֶר
98	פרקי קריאה לשבתות - שבת ששי בספירת האִמֶר
99	פרקי קריאה לשבתות - שבת שביעי בספירת האִמֶר
100	אפילוג
101	שושנת הרוחות אגדה מצרים

מגיד ספירת האָמֶר

הקדמה

אנו מצווים על ספירת הָעֶמֶר, "ממחרת השבת", הוא היום הראשון של חג הפסח ועד חג מתן תורה. שבע שבתות תמימות.

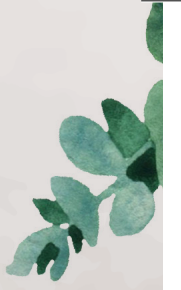
בני ישראל טהורים ומצווים על אכילת הפסח בטהרה. כיצד הגיעו לטהרה הראויה? אם לא עברו איזה תהליך של היטהרות, מחטאים שדבקו בהם בשנות גלותם במצרים. המדרש מרחיב ואומר כי שרו בני ישראל עמוק, בתוך כמעט חמישים שערי טומאה. וממש, לפני השער החמישים, ניצלו בני ישראל ויצאו ממצרים, נקיים מכל חטא.

הם הוכשרו לצאת ממצרים טהורים, כשרים להקריב את קרבן הפסח, קרבן ההגנה, במניינים קבועים ובהוראות קבועות. ואחר כך הוכשרו לקבל את התורה, מפי הגבורה, ביום מתן תורה.

אנו מציעים, כי בני ישראל התכוננו או הוכנו לקראת יציאתם מצרים ועשו את הנדרש לעלות מנבכי הטומאה. ועל כן נקיים אנו להלן את ספירת הָאֶמֶר. הווה אומר, נספור את ארבעים ותשעת הימים, הימים של היטהרות, לעלות שלב שלב: מדי יום ביומו נחלץ משער טומאה אחד. נעשה זאת בדרך הבאה:

בט"ו בשבט יכינו בנות ישראל, כר לכל בית אב, שגודלו אמה על אמה. וימלאוהו בפוך או בכל חומר דומה אחר. ובמרכזו של הכר, יתפרו ארבעים ותשעה כפתורים: שבעה על שבעה, שבעה בכל טור ושבעה בכל רובד.

החל מיום כ"ה בשבט יחלו לספור את ארבעים ותשעת הימים עד ערב ביעור חמץ. כל יום יאמרו: **"הכפתור הזה ילך מאתנו ועמו שער טומאה אחד"**, וכן למחרת - הכפתור השני וכו'. ביום הששי, אין לומר כלום ובמוצאי שבת לגזור שני כפתורים, עבור היומיים שחלפו. אין אומרים בשבת תחנונים, שהוא תוכן האמירה מדי יום, שהקב"ה ירחם עלינו ויחון אותנו מאותו שער טומאה. במחילה ובתחינה, **"אנא ה' תחון אותנו ותוציאנו משער הטומאה ה---**" (כאן יוגד מספר הימים, כאמור). וברוחנו, נדמה עצמנו מטפסים שלב נוסף במעלה הסולם, מן התחתית של מ"ט שערי טומאה, אל הטהרה המלאה, בראש הסולם.

את הכר יניחו על השולחן הערוך כל יום, מלבד ימי שישי ושבת, כמובן. וממנו יגזרו את הכפתור היומי. יום אחר יום, נגיע לקראת ערב ביעור חמץ, נקיים מכל טומאה, זכים וטהורים, לקראת הפסח ולמחרת להתחיל בספירת הָעֶמֶךְ. שוב ארבעים ותשעה ימים, שבעה שבועות, לקראת חג מתן התורה. ביום הארבעים ותשעה נגזור את הכפתור האחרון וייחשף הכר, חופשי לשמש את תכליתו, להיות כר ההסבה של ליל הסדר עבור אבי המשפחה. על הכר נרקום: **"הסכה חובה"** בראשו, ובתחתיתו **"לשנה הבאה בירושלים הבנויה"**.

למדנו אגדות הנוגעות לבני ישראל במצרים, ולמדנו נבואות וזיקת נביאים למצרים. הכל לנער מעל עצמנו את נטל מ"ט שערי הטומאה, ותכונותיהם השליליות של המצרים, שדבקו בהתבוללות של דור העבדים. במצרים, כגלות סמלית ובגלויות אחרות, שפקדו את עמנו בקורותיו, עד בוא גאולתנו ופדיון חרותנו, פה בארץ מולדתנו: ארץ זבת חלב ודבש, ארץ עשירת מדע ותרבות, עתירת תלמידי חכמים, ארץ מעוטרת הישגים מפליאים. **אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלוהיו.**

יום ליום, יביע אָמֵר

היום תשעה וארבעים יום לאָמֵר

"כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מִצְאָתִי יִשְׂרָאֵל, כְּכַפּוֹרָה בַּתְּאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ" - אָמֵר ר' יוֹדָן: הַתְּאֵנָה הַזֹּאת בַּתְּחִלָּה אוֹרִים אוֹתָהּ אַחַת אַחַת, וְאַחַר כֵּן שְׂתִים, וְאַחַר כֵּן שְׁלֹשׁ, עַד שְׁאוֹרִים אוֹתָהּ בְּסֻלִים וּבְמִגְרָפוֹת, כֵּן בַּתְּחִלָּה "אֶחָד הִיא אֲבָרָהּם וַיִּרְשׁ אֶת הָאָרֶץ" וְאַחַר כֵּן שְׁנַיִם: אֲבָרָהּם וַיִּצְחַק, וְאַחַר כֵּן שְׁלֹשָׁה: אֲבָרָהּם וַיִּצְחַק וַיַּעֲקֹב, עַד "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד".

כל אחד ואחד מישראל, שיש לו עץ פרי בשדהו, מצפה ליום בו יראה את הפרי הראשון, המופיע. הוא יכרוך אותו בחוט מסמן וזה פרי הבכורים של העץ. הוא קָדַשׁ לַה'. הוא ה"בכור" של הצומח וכמו כל בכור הוא קדש לַה'. אברהם אבינו, הוא אבי האומה בפנינו, אך עבור הבורא הוא פרי הבכורים החשוב בגדולתו ובקדושתו.

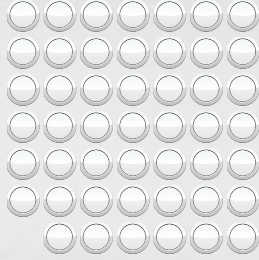
זאת התאנה הראשונה, שאותה רואים המגדלים שלה. אחריה יבוא הפרי השני והשלישי ורוב העץ יתמלא בפירות הלולים. זאת כוונת האגדה המובאת.

"הוֹדוּ, לַאֵל הַשָּׁמַיִם: כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ." (תהלים קלו, 26)

יום ליום, יביע אמר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

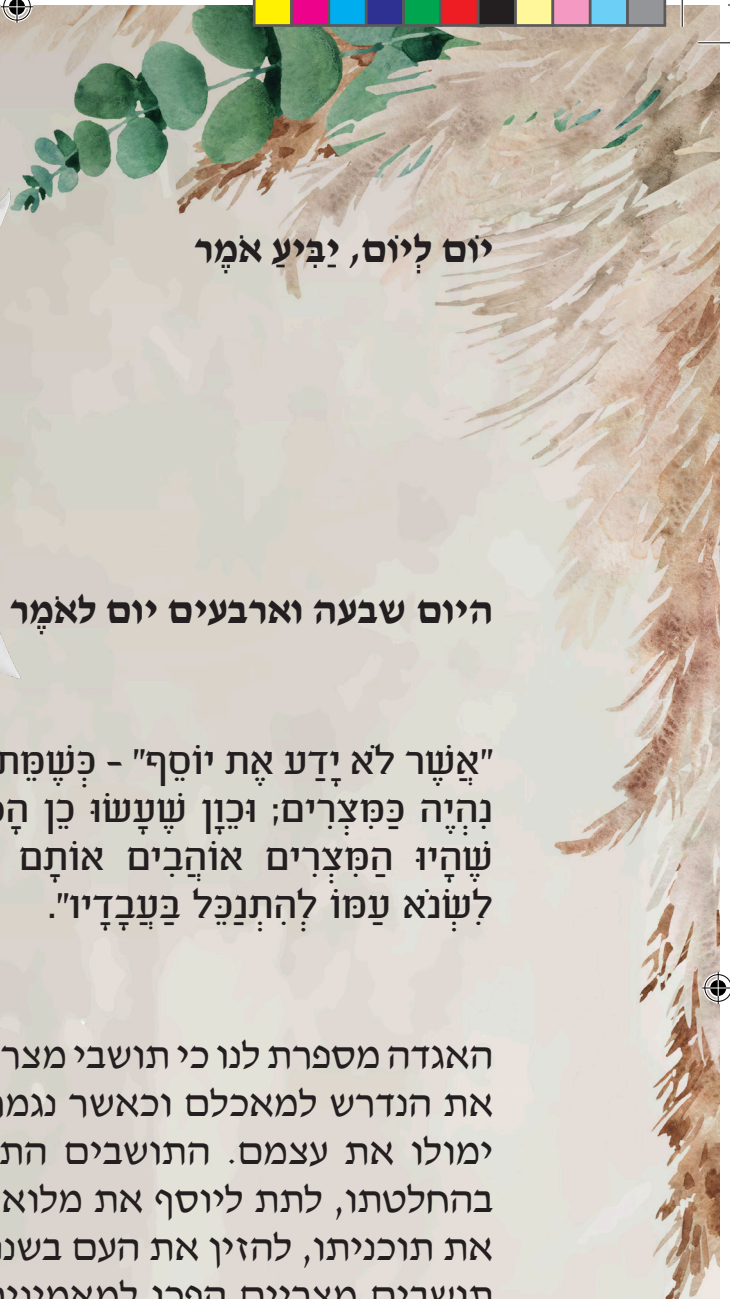
היום שמונה וארבעים יום לאמר

"ויקם מלך-חדש על מצרים" - רב ושמואל, אחד אמר: חדש מפוש, ואחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. ומהו "אשר לא ידע את יוסף"? שהיה דומה כמי שלא ידעו כלל.

חכמים אמרו: למה קראו מלך חדש, והלא פרעה עצמו היה? אלא שאמרו המצרים לפרעה: בא ונזדוג לאמה זו. אמר להם: שומים אתם, עד עכשו משלהם אנו אוכלים והיאך נזדוג להם? אלולי יוסף לא היינו חיים. כן שלא שמע להם הורידוהו מכסאו שלשה חדשים, עד שאמר להם: כל-מה שאתם רוצים הריני עפכם - והשיבו אותו, לפיכך נאמר: "ויקם מלך-חדש".

האגדה מספרת על סכסוך בין העם המצרי ובין הפרעה, היושב על כסאו. ידוע לנו בברור, כי לפחות פרעה אחד, אחנתון, שניסה להחיל מהפכה אמונית במצרים. הוא אימץ את האמונה באל יחיד והשחית את אלילי מצרים וגילוליהם. השינויים האלה נמחקו על ידי כהני המצרים שהדיחוהו מכסאו, והחזירו את עבודת האלילים על כנה.

"נתן לחם, לכל-בשר: פי לעולם חסדו." (תהלים קלו, 25)

יום ליום, יגיע אמר

היום שבעה וארבעים יום לאמר

"אָשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף" - כְּשֵׁמֹת יוֹסֵף הִפְרוּ בְרִית מִילָה, אָמְרוּ: נִהְיֶה כְּמוֹצְרִים; וַיִּכּוּן שְׁעָעֵשׂוּ כֵן הִפֵּךְ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הָאֱהָבָה שֶׁהָיוּ הַמוֹצְרִים אוֹהָבִים אוֹתָם לְשׁוֹנָא, שְׁנֹאֲמַר: "הִפֵּךְ לָכֶם לְשׁוֹנָא עִמּוֹ לְהִתְנַכֵּל בְּעַבְדְּיוֹ".

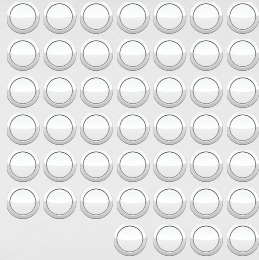
האגדה מספרת לנו כי תושבי מצרים קנו מיוסף, המשביר העליון, את הנדרש למאכלם וכאשר נגמרו נכסיהם, אמר להם יוסף כי ימולו את עצמם. התושבים התלוננו בפני פרעה, אך זה דבק בהחלטתו, לתת ליוסף את מלוא הגיבוי והחופש להוציא לפועל את תוכניתו, להזין את העם בשנות הרעב. ומכאן למדו רבים כי תושבים מצריים הפכו למאמינים באלוהי ישראל במלוא מובן המילה.

"וַיִּפְרְקֵנוּ מִצְרַיִנו: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ." (תהלים קלו, 24)

יום ליום, יביע אמר

הסכה חובה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום ששה וארבעים יום לאמר

"הָבֵה נְתַחֲכֶמָה לוֹ" - "לָהֶם" לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "לוֹ". אָמַר ר' חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינְא: בּוֹאוּ וְנִתְחַכְּמוּ לְמוֹשֵׁיָעָם שָׁל יִשְׂרָאֵל. בְּפֹה נְדוּגִים? נְדוּגִים בָּאֵשׁ - נֶאֱמַר: "כִּי-הִנֵּה ה' בָּאֵשׁ יָבוֹא", וְנֶאֱמַר: "בָּאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט"; נְדוּגִים בְּחָרֵב - "וּבְחָרְבוֹ אֶת-כָּל-בְּעוֹר". אֶלָּא בּוֹאוּ וְנְדוּגִים בְּפִים, שְׂכָכָר נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂאִינוּ מְבִיא מְבוּל לְעוֹלָם, שְׂנֵאָמַר: "כִּי-מִי נַח זֹאת לִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי-נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ". וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים, שְׁעַל כָּל-הָעוֹלָם כְּלוֹ אֵינוּ מְבִיא, אֲבָל עַל אֶפְסָה אַחַת הוּא מְבִיא; וְעוֹד, הוּא אֵינוּ מְבִיא, אֶלָּא הֵם בָּאִים וְנוֹפְלִים לְתוֹךְ הַפִּים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּמִצָּרִים נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר ה' אֶת מִצָּרָיו בְּתוֹךְ הַיָּם". וְזֶהוּ שְׂאָמַר ר' אֶלְעָזָר: מַהוּ שְׂנֵאָמַר: "כִּי בְדַבָּר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם" - בְּקִדְרָה נִשְׁבַּעְתִּי, בְּהַ נְתַבְּשָׁלוּ.

באגדה הזו יש כמה לקחים. הראשון הוא שלא להסתפק בידיעה חלקית, חלק ידיעה אינו משקף את מלוא התמונה, ויכולה להיווצר בכך תקלה גדולה, אם מתבססים על ידיעה לא שלמה ולא מפורטת. הלקח השני הוא: המתכנן להזיק לחברו צריך להשמר מאוד מכך שהוא עצמו עלול ליפול באותו פח, שתכנן נגד ריבו. "בּוֹר כָּרָה, וַיַּחְפְּרוּהוּ; וַיַּפֵּל, בְּשַׁחַת יַפְעַל." (תהילים ז, 16).

"שִׁבְשֵׁפְלֵנוּ, זָכַר לָנוּ: מִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ." (תהילים קלו, 23)

יום ליום, יביע אמר

היום חמשה וארבעים יום לאמר

"וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה... וּבְכָל עֵבֶדָה בְּשׂוֹדָה" - מִהוּ
 "וּבְכָל עֵבֶדָה בְּשׂוֹדָה"? לְאַחַר שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלֶאכֶתְכֶם בְּטִיט
 וּבְלִבָּנִים בְּאֵין לְעָרֵב לְבַתֵּיהֶם לְנוֹחַ - בָּא הַמְצָרִי וְאוֹמַר לוֹ: צֵא
 לְקַט-לִי יֵרֶק מִן הַגֶּנֶה, בְּקַע לִי עֵץ זֶה, מִלֵּא לִי חֲבִית זֹו מִן הַנְּהָר
 - הָיוּ: "וּבְכָל-עֵבֶדָה בְּשׂוֹדָה".

מִהוּ "אֶת כָּל עֵבֶדְתֶּם... בְּפֶרֶךְ"? שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין עֲבוֹדַת הָאִישׁ עַל
 הָאִשָּׁה וְעֲבוֹדַת הָאִשָּׁה עַל הָאִישׁ. אוֹמַר לְאִישׁ: קוֹם וְאָפֵה; אוֹמַר
 לְאִשָּׁה: מְלֵאִי חֲבִית זֹו, בְּקַעֵי עֵץ זֶה, לְכִי לְגִנֵּה הַבֵּיאִי יֵרֶקוֹת.

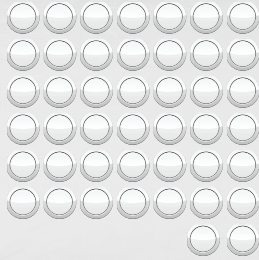
האגדה מתארת את טיב העבודה הקשה שהעבידו המצרים את בני ישראל. מלבד העבודה בבנייה הציבורית, ניצלו הנוגשים המצריים את מעמדם ודרשו מן העבדים שלא לנוח, אלא להמשיך ולעבוד בשרותם האישי. גם ביום וגם בלילה. רשעות המצרים גדולה גם בשעבוד שהם הפגינו נגד הנשים.

"נחלה, לישראל עבדו: פי לעולם חסדו." (תהלים קלו, 22)

יום ליום, יביע אִמֶר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום ארבעה וארבעים יום לאִמֶר

אִמֶר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי: לָפֶה נִמְשְׁלוּ סַצְרִים פְּמָרוֹר? לוֹמַר לָךְ: סָה פָּרוֹר זֶה, שְׁתַּחֲלָתוּ רַךְ וְסוּפּוֹ קָשָׁה, אֶף סַצְרִים תַּחֲלָתָם רַכָּה וְסוּפָם קָשָׁה.

המרור מתואר כירק שיש לו עלים וקלח. העלים רכים והקלח נוקשה. כך החלו המצרים לשעבד את בני ישראל ברכות ואחר כך הכבידו את נגישתם. בעדות אחדות של ישראל, מאמצים את החסה כמסמלת את המרור. והיא מכהנת בליל הסדר על תקן מרור.

”וַנִּתֵּן אֶרְצָם לְנַחֲלָה: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ.” (תהלים קלו, 21)

יום ליום, נביע אמר

היום שלשה וארבעים יום לאמר

"וישימו עליו" - "עליהם" לא נאמר אלא "עליו". תנא דבי ר' אלעזר בר' שמעון: מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם: אסטגיס אני, אמרו לו: כלום אסטגיס אתה יותר מפרעה?

הפסוק המובא באגדה לעיל הוא קיצורו של המקור "וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם..." (שמות א, 11). שואל הכתוב מדוע נאמר עליו ולא עליהם, הרי מדובר, בעיקרון, בבני ישראל הפועלים תחת מנהלי העבודה. התשובה היא שהתורה דייקה ואמרה וישימו (המצרים) עליו (פרעה) משקולות על צוארו. כדי להפריך את טענתם של העובדים החלשלים (אסטגיסים) שאינם עומדים בנטל. אם פרעה נושא עול יכולים גם הם לשאת עול.

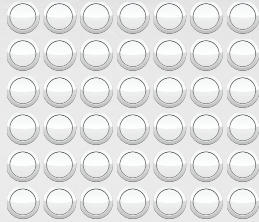
לא נראה שמה שהטילו המצרים על פרעה היו לבגני משקל שיטריחו את פרעה, נראה יותר שפרעה הופיע בפני העובדים, כאשר על צוארו משא של תכשיטי זהב ואבנים טובות. בכל אופן, ההפגנה של עומס על צוארו של פרעה השיגה את מבוקשם של המצרים. להראות מה כוחו של אדם, מה כוחו של עובד תחת משא.

"וילעוג, מלך הבשן: כי לעולם חסדו." (תהלים קלו, 20)

יום ליום, יביע אָמֹר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכניויה

היום שנים וארבעים יום לאמֹר

"וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ" - ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּפֶה רָךְ. בְּשִׁעָה נִשְׁאַמֵּר פְּרַעַה "הִבֵּה נִתְחַכְמָה" קִבֵּץ אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם: בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, עֲשׂוּ עִמִּי הַיּוֹם בְּטוֹבָה. נִטַּל פְּרַעַה סָל וּמִגְרָפָה, וְכָל מִי נִשְׁהִיָּה רוֹאֶה פְּרַעַה נוֹטַל סָל וּמִגְרָפָה וְעוֹשֶׂה בְּלִבָּנִים, הִיָּה עוֹשֶׂה אֶף הוּא כָךְ. מִיָּד הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל בְּזַרְזוּת וְעֲשׂוּ עִמּוֹ כָּל-הַיּוֹם לְפִי כַחֲסִים. כִּי־נִשְׁהַחֲשִׂיךְ הֶעֱמִיד עֲלֵיהֶם נוֹגְשִׁים, אָמַר לָהֶם: חֲשׂוּבוּ אֶת-הַלִּבָּנִים. עֲמָדוּ וּמָנוּ אוֹתָן. אָמַר לָהֶם: כָּזֶה אַתֶּם מַעֲמִידִים לִי בְּכָל-יּוֹם וַיּוֹם.

האגדה ממשיכה לשלב את פרעה בנגישת העם, כאשר הוא משמש דוגמא לעבדים העובדים בפרך. מילה זו, "בפרך" מקבלת פירוש דרשני של חלוקה להברות: פה-רך. בתחילה, רככו את הפקודות ולאחר שהעבדים הפגינו התלהבות עבודה, במשמעות של מילוי מכסות עבודה, עברו הנוגשים להכבדת פקודותיהם. מה הוא הפה-הרך? פרעה משתתף בעבודה בעצמו וזה מעודד את העבדים להגביר את מאמציהם, כדי לא לפגוע בכבודו של המלך העובד אתם. בסוף היום ספר פרעה את התוצרת והחליט שזו תהיה, מכאן ולהבא, מכסת העבודה היומית הרגילה. בלי נוכחותו של פרעה בשדה העבודה.

"לְסִיחוֹן, מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי: כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ." (תהלים קלו, 19)

יום ליום, נביע אמר

היום אחד וארבעים יום לאמר

"כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ" - אָמַר ר' חֲנָן: מָה הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַכְּשֻׁרוֹת וְהַצְּנוּעוֹת עוֹשׂוֹת? הָיוּ נוֹטְלוֹת בְּנֵיהֶן וְטוֹמְנוֹת אוֹתָם בְּמַחְלוֹת, וְהָיוּ הַמְּצָרִים הַרְשָׁעִים נוֹטְלִים בְּנֵיהֶם הַקְּטָנִים וּמְכַנְיָסִים אוֹתָם לְבִתְיָהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעוֹקְצִים אוֹתָם וְהֵם בּוֹכִים, וְהָיָה הַתִּינוּק שֶׁל יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵעַ קוֹל חֲבֵרוֹ שְׂבוּכָה - וּבּוֹכָה עִמוֹ, וְהָיוּ הַמְּצָרִים נוֹטְלִים אוֹתָם וּמְשַׁלְּיכִים אוֹתָם לַיָּאֹר.

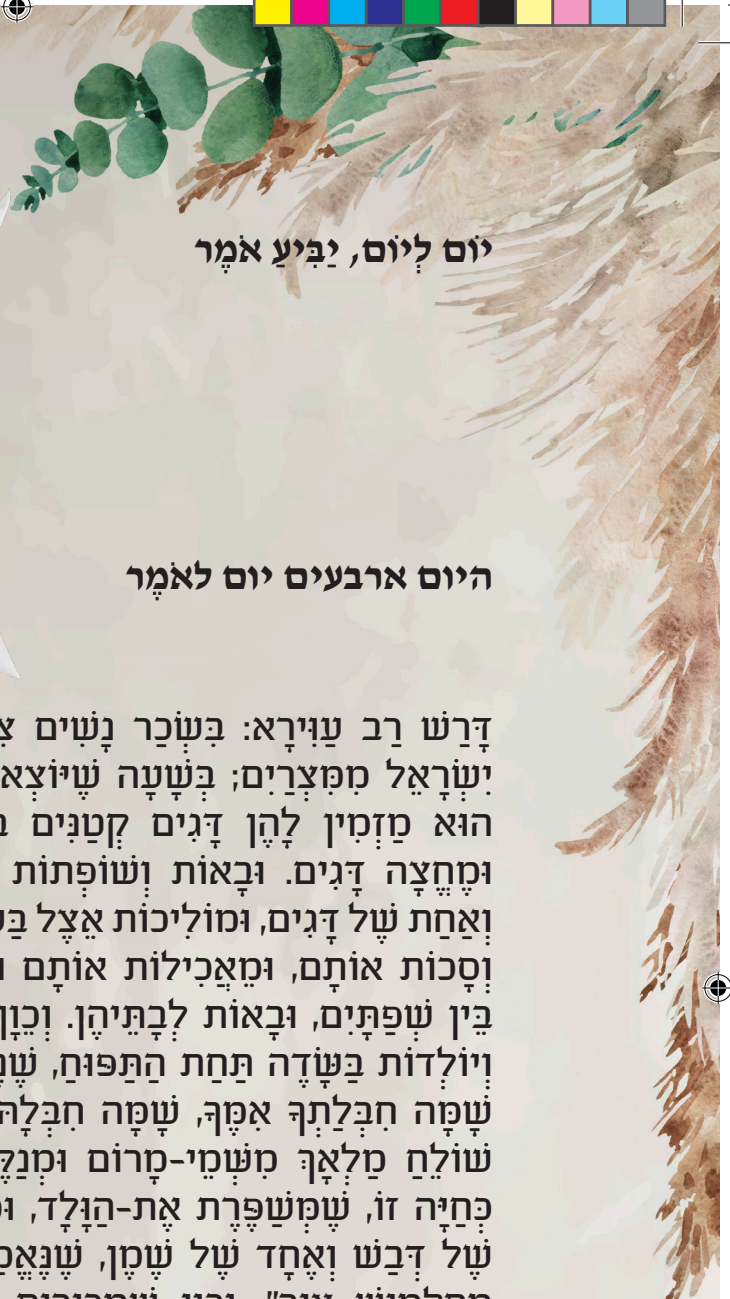
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַלְכֵי-הַשָּׁרֵת: רָדוּ מִלְפָּנַי וּרְאוּ בְּנֵי חֲבִיבֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, שֶׁפִּשְׁלִיכִין אוֹתָם בְּנֶהָר; וַיְרָדוּ מִלְפָּנָיו מִבְּהָלִים וְעָמְדוּ בַּפּוֹיִם עַד אַרְכְּבוֹתֵיהֶם וְהָיוּ מְקַבְּלִים בְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמְנִיחִים אוֹתָם עַל גְּבֵי הַסְּלָעִים, וְהַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹצִיא לָהֶם דְּדִים מִן הַסְּלָעִים וּמִיְנִיקָם.

האגדה מתארת את גודל אכזריותם של המצרים, שלא ידעה גבול אנושי. רק ניסים משמיים עומדים להם, לתינוקות של בני ישראל, להוושע ולהינצל. האימהות בנו כעין גלגל הצלה לתינוק שהושלך ליאור, כדי להצילו מן הנוגשים. גלגל הצלה זה מתואר במקרא כְּתִיבַת גּוּמָא. התיבות עם התינוקות צפו לרוב. לא כולם שפר מזלם שתהיה להם בתיה, בת פרעה, כגואלת.

"וַיְהִי, מְלָכִים אֲדִירִים: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ." (תהלים קלו, 18)

יום ליום, נביע אמר

היום ארבעים יום לאמר

דַרְשׁ רַב עוֹיָרָא: בְּשׁוֹכְרֵי נְשִׁים צְדָקָנִיּוֹת שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּצָרִים; בְּשַׁעָה שְׂוִיּוֹצְאוֹת לְשֹׂאבֵי מַיִם הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִזְמִין לָהֶן דְּגִים קְטַנִּים בְּכִדְיָהֶן וְשׂוֹאבוֹת מִחֲצָה מַיִם וּמִחֲצָה דְּגִים. וּבָאוֹת וְשׂוֹפְתוֹת לְשִׁתֵּי קִדְרוֹת, אַחַת שָׁל חֲמִין וְאַחַת שָׁל דְּגִים, וּמוֹלִיכוֹת אֶצֶל בַּעֲלֵיהֶן לְשׂוּדָה, וּמְרַחֲצוֹת אוֹתָם, וְסָכוֹת אוֹתָם, וּמֵאֲכִילוֹת אוֹתָם וּמְשַׁקּוֹת אוֹתָם, וְנִזְקָקוֹת לָהֶם בֵּין שְׂפִתָּיִם, וּבָאוֹת לְבִתְיָהֶן. וְכֹון שְׂפִיגֵי זְמַן מוֹלְדֵיהֶן הוֹלְכוֹת וְיוֹלְדוֹת בְּשׂוּדָה תַּחַת הַתְּפוּחַ, שְׂנַאֲמַר: "תַּחַת הַתְּפוּחַ עוֹרְרִתִּיךְ, שְׂפִיחָה חֲבַלְתְּךְ אֶפְיָךְ, שְׂפִיחָה חֲבַלְתְּךְ יִלְדֶתְךְ". וְהַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׂוֹלַח מִלְּאָף מְשָׁמֵי-מְרוֹם וּמְנַקֵּה אֶת-יִלְדֵיהֶן, וּמְשַׁפֵּר אוֹתָם כְּחִיָּה זוֹ, שְׂפִיגְפֶרֶת אֶת-הַזָּלָד, וּמְלַקֵּט לָהֶם שְׂגֵי עֵגוּלִים, אֶחָד שָׁל דְּבִשׁ וְאֶחָד שָׁל שְׂמֹן, שְׂנַאֲמַר: "וַיִּנְקְהוּ דְּבִשׁ מְסֻלַּע וְשְׂמֹן מִחֲלִמֵי שׂוֹר". וְכֹון שְׂפִיפִרִים בָּהֶם הַמְּצָרִים בָּאִים לְהִרְגֵם, וְנִעֲשֶׂה לָהֶם גִּס וְנִבְלָעִים בְּקֶרֶקַע. וּמְבִיאִים [הַמְּצָרִים] שְׂוֹרִים וְחוֹרְשִׁים עַל גִּבְם, וְלֹאֲחֵר שְׂהוֹלְכִים - הֵיוּ מְבַצְבְּצִים וְיוֹצְאִים מִעֵשֶׂב הַשְּׂוּדָה. וְכֹון שְׂפִיגְדִלִים בָּאִים עֲדָרִים עֲדָרִים לְבִתְיָהֶם. וְכִשְׂנִגְלָה הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל הַיָּם הֵם הִכִּירוּהוּ תַּחֲלָה וְאַמְרוּ: "זֶה אֵלֵינוּ!"

עם ישראל מקיים באדיקות את המסורת המעניקה לנשים שבו את הבסיס לעמידתו בייסורי השעבוד מצד אחד, ומצד שני המסורת מעניקה לנשים אלה את התואר, יסוד עולם של נשים

צדקניות. המדרש זיכה את דור העבדים ממצרים שטיפח את הזן המיוחד הזה של נשים צדקניות. במפורש הוא אומר: בְּשֵׁכַר נָשִׁים צְדָקְנִיּוֹת שֶׁבָּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. לא מדובר בכת מיוחדת או קטנה של נשים אלא מתוארת התנהגותן של כלל נשי ישראל לעבדים. הן העמיסו על גבן את תפקידה של עקרת הבית מתוך בתיהם אל שדות העבודה.

מתארת האגדה באופן ציורי מאוד את הלידות של הנשים בטבע כדרך של החיות. הטבע סיפק ליולדות ולילדים שלהן את השירותים המלאים של טיפת חלב במחתרת.

"למכה, מלכים גדלים: פי לעולם חסדו." (תהלים קלו, 17)

יום ליום, יביע אָמֵר

היום תשעה ושלשים יום לאָמֵר

כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם נִתְקַבְּצוּ כָּל־מִשְׁפְּחֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי אֱלֹהֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּ יַחַד, מִשׁוֹם שָׁהָיוּ כָּל־מִשְׁפְּחֵי אֶחָד, וְכָרְתוּ בְרִית יַחַד שְׁלֵשִׁים יוֹם וְשֵׁשׁ יָמִים גְּמִילוֹת-חֲסָדִים זֶה עִם זֶה, וַיִּשְׁמְרוּ בְּלִבָּבָם בְּרִית אֲבָרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, וְשָׁלַח יַגִּיחוֹ לְשׁוֹן בֵּית אָבִיהֶם, וְשָׁלַח יִלְמָדוּ לְשׁוֹן מִצְרַיִם, מִפְּנֵי דַרְכֵי עֲבוּדָה-זָרָה; וְכִשְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְלִים אֶת-בְּנֵיהֶם בְּמִצְרַיִם הָיוּ הַמִּצְרַיִם אוֹמְרִים לָהֶם: לָמָּה אַתֶּם מְלִים אֶת-בְּנֵיכֶם, וְהֲלֹא לְאַחַר שְׁעָה יִהְיוּ מְשֻׁלְּכִין אוֹתָם לְנֶהְרֹ? וְאָמְרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל: אֲנַחְנוּ נִמְוֹל אוֹתָם וְאַתֶּם עֲשׂוּ לָהֶם כְּרָצוֹנְכֶם - הַפֹּת יָמוֹת, וְהִנְהַרְג יִהְרַג, וְהִבָּא בְּחַיִּים יִחִיה.

בני ישראל שרדו בזהותם הייחודית, תחת השעבוד למצרים. הם שמרו עקרונית על תרבותם ועל אמונתם, על שפתם ועל שמותיהם: הם התייחסו בחסד חברתי, הנוזק נעזר על ידי אחיו. הם דבקו בשפת האם ולא שינו אותה למצרית, שהייתה שפת העבודה זרה. הם מלו את התינוקות אף על פי שהיה חשש לחייהם. אם ישרדו התינוקות את התנכלותם של הנוגשים, יזכו להצטרף לעמם ואם חלילה יומתו יהיה זכרם כעבריים בוגרים, הגאים בדתם.

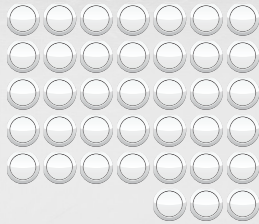
עשרה שלבים טיפסנו בתהום הטומאה ואנו רק בחמישית דרכנו.

”לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ, בְּמִדְבָּר: כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ. ” (תהלים קל"ו, 16)

יום ליום, נביע אמר

הסכה חובה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום שמונה ושלשים יום לאמר

"ויאמר מלך מצרים למילדות העברית". מי היו המילדות? אמר ר' שמואל בר נחמני: אשה ובתה: יוכבד ומרים; ולא היו למרים אלא חמש שנים, והיתה הולכת עם יוכבד אמה ועושה צרכיה, והיתה זריזה.

"פועה" - שהופיעה פנים כנגד פרעה וזקפה חטמה בו ואמרה לו: "אוי לו לאותו האישה כשביבא האלהים לפרע מפנו!" - נתמלא עליה חמה להרגה.

"נפרה" - שהיתה משפרת על דברי בתה ומפיסת עליה. אמרה לו: אתה משגיח עליה! תינקת היא ואינה יודעת כלום.

"ותחיינ את-הילדים" - יש קלוס בתוך קלוס; לא דין שלא קימו את-דבריו, אלא עוד הוסיפו לעשות עפון טובות: יש מהן שהיו עניות, והולכות המילדות ומגבות מים ומזון מבתיהן של עשירות ובאות ונותנות לעניות, והן מחיות את בניהן.

התנהגותן העצמאית של המיילדות העבריות, פועה ושפרה, הוכתבה מנאמנותן למקצוען. הן לא שעו לגזירות פרעה-להמית את הילודים הזכרים, והצטדקו בתואנות שונות. הן ניהלו עמותת חסד, להיטיב עם עניי העם חסרי המזון. הן כרו אוזן לפעיית התינוקות ושפרו את תנאי חייהם.

"ונער פרעה וחילו בים-סוף: כי לעולם חסדו." (תהלים קלו, 15)

יום ליום, נביע אמר

היום שבעה ושלושים יום לאמר

"וילך איש מבית לוי" - להיכן הלך? אמר ר' יהודה בר זביןא: שהלך בעצת בתו. תנא: עמרם גדול-הדור היה, כן שראה שאמר פרעה "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" אמר: לשוא אנו עמלים. עמד וגרש את-אשתו. עמדו כלם וגרשו נשותיהם. אמרה לו בתו: אבא, קשה גזרתך יותר מנשל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות; פרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא; פרעה הרשע - ספק מתקימת גזרתו, ספק אין מתקימת, ואתה צדיק - בודאי שגזרתך מתקימת. עמד והחזיר את-אשתו; עמדו כלם והחזירו את-נשותיהם.

עמרם, אביהם של מרים, אהרן ומשה, גדול הדור היה, אומר המדרש. פירושו שהוא נשא באחריות של מנהיג כלפי עמו. הוא הכיר בתוצאה החמורה הדמוגרפית שנגזרה על העם כליה בהריגתם של הבנים הנולדים להם. הפתרון שהוא הציע היה להמנע מלהביא ילדים לעולם. מרים הכירה בתוצאה האכזרית של ביטול מצוות פרייה ורבייה בטענה ההגיונית הפשוטה-שאין יודעים את מינו של הנולד ולכן יש להמשיך וללדת ולפתור את הבעיה של הריגת הבנים בדרכים אחרות. עמרם גזר בהשבתת זרעו גם על הבנים וגם על הבנות. בעיני הביקורת של בתו היתה זו גזרה קשה שאפילו פרעה לא חשב עליה. הטיעון ההגיוני הזה

של מרים, כיוון את המנהיג לחזור בו ולשוב לקיים מצוות פרייה ורבייה, ולשמר את זרע ישראל. הבנות בוודאי תשרודנה ויחד איתן ישרדו אלה מהבנים שיינצלו מהשמד. יודעת מרים ויודעים הכל שהנקבות של עם ישראל הן שיולידו את המשך הדור.

המשמעת הלאומית המופגנת באגדה זו מחזקת את העיקרון שהחינוך הטוב ביותר הוא זה שבנוי על דוגמה אישית, ולמנהיגים נאמר- כזה ראה וקדש.

”וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ.” (תהלים קלו, 14)

יום ליום, יביע אָמֵר

היום ששה ושלישים יום לאָמֵר

רבי הָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ, וְנִתְנַמְנָם הַצְּבוֹר, בְּקֶשׁ לְעוֹרְרָם, אָמֵר: יִלְדָה אִשָּׁה אַחַת בְּמִצְרַיִם שְׁשִׁים רְבוּא בְּכֶרֶס אַחַת! וְהָיָה שָׁם תִּלְמִיד אֶחָד, וְר' יִשְׁמָעֵאל בֶּר' יוֹסִי שָׁמוֹ, אָמֵר לוֹ: מִי הֵיְתָה כֵּן? אָמֵר לוֹ: זֶה יוֹכֵבֵד, שְׁיִלְדָה אֶת-מִטְּשָׁה, שְׁשִׁיקוֹל כְּנָגֵד שְׁשִׁים רְבוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

המדרש מעלה כמה פעמים את ענין אי ההקשבה של תלמידים לרבותיהם. כאילו ללמדנו שסדנא דארעא חד הוא. תמיד ימצאו תלמידים אשר ערנותם נפגמת. גם כאן מובאים תלמידים, שנמנמו בעת שיעורו של רבי יהודה הנשיא, גדול הדור ההוא וכל הדורות הבאים. (במקור אחר מובא אירוע דומה עם תלמידים, ששמעו שיעור מפי רבי עקיבא, מגדולי ישראל).

מורה רגיש עומד מיד על כך, על נמנומם של תלמידיו, והוא מציל את המצב על ידי איזו אמירה בלתי מתקבלת על הדעת או איזו גוזמא מופלגת. ומתוקף זה מתחדדת ערנותם וחוזר מלוא הקשב של התלמידים.

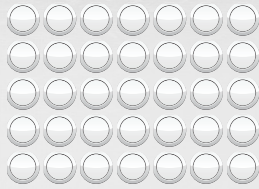
תוך כדי האגדה הזאת, מועלה שמו של משה רבנו שהוא שקול כנגד שש מאות אלף בני ישראל (כל עמו). אנו מכירים גם במסורת המעניקה לכל אחד ואחד מישראל שמץ של משה רבנו. זו אולי הייתה הסיבה, שדורות רבים נמנעו רבים מלכנות את בניהם בשמו של משה.

”לְגִזֵּר יַם-סוּף, לְגִזְרִים: כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ.” (תהלים קלו, 13)

יום ליום, יביע אָמֵר

הסכה חזקה

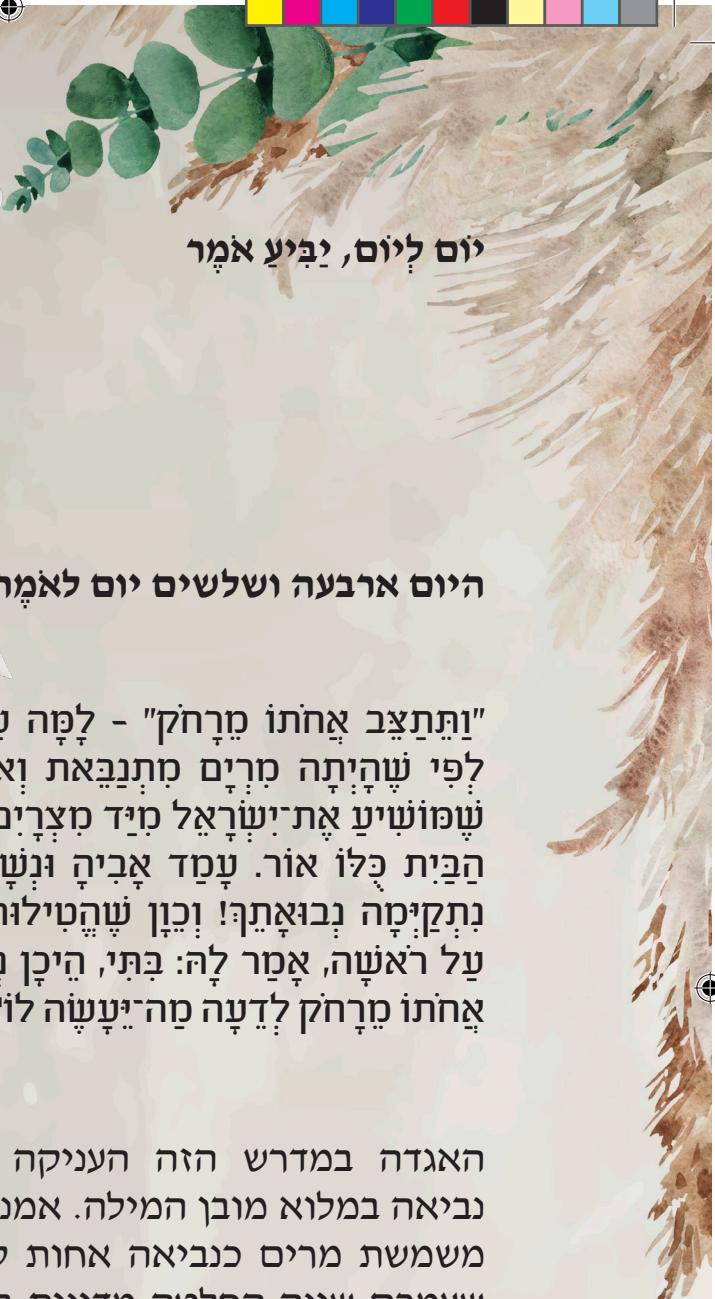
לשנה הבאה בירושלים הבנויה

היום חמשה ושלשים יום לאָמֵר

"וַתִּקַּח-לוֹ תִּבְתָּ גָמָא וַתַּחְכְּרָה בַּחֲמֹר וּבַזָּפֶת" - תָּנָא: חֲמֹר
מִבְּפָנִים וְזָפֶת מִבְּחוּץ, שְׁלֵא יָרִיחַ אוֹתוֹ צְדִיק רִיחַ רַע.

חכמי ישראל רגישים במדרשים, בדרך כלל, שלא להביא לידי כך שתתעורר בלב התלמידים אי נוחות מעצם תוכן השיעור, בסיפור המפורט. חכמינו לא "הסכימו" שיוסף יסבול את טינופת העטרן, שהיה עמוס על גמליהם של הישמעאלים, ו"שחררו" אותו מסבל זה. כמו כן גם במדרש על משה, שתיבת הגומא שלו לא תצופה בחומר מסריח, שאין זה מכבודו של הנער שיגדל להיות נביא הנביאים. התיאור הפיזי, במה לצפות תיבת עץ, שלא תתמלא מים פורש אפוא גם במשמעות הרוחנית לכבודו של מי שצף בתיבה.

"בְּיַד חֲזָקָה, וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ." (תהלים קלו, 12)

יום ליום, נביע אמר

היום ארבעה ושלשים יום לאמר

"וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחֹק" - לָפֹה עֹמְדָה מְרִים מִרְחֹק? אָמַר רַב: לְפִי שְׁהִיְתָה מְרִים מִתְנַבְּאֵת וְאוֹמְרָת: עֲתִידָה אִפְּוִי שְׁתִּלַּד בֵּן שְׁמוֹנְשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם. וְכֹן שְׁנוֹלַד מִשָּׁה נִתְמַלֵּא כָּל־הַבַּיִת כְּלוֹ אֹר. עֹמֵד אָבִיהָ וְנִשְׁקָה עַל רֵאשָׁהּ, אָמַר לָהּ: בְּתִי, נִתְקַיְמָה נְבוֹאָתְךָ! וְכֹן שְׁהִטִּילוּהוּ לִיאֹר עֹמֵד אָבִיהָ וְטַפְּחָ לָהּ עַל רֵאשָׁהּ, אָמַר לָהּ: בְּתִי, הֵיכָן נְבוֹאָתְךָ? וְזֶהוּ שְׁנֹאָמַר: "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחֹק לְדַעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ" - לִידַע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוֹאָתָהּ.

האגדה במדרש הזה העניקה למרים הצעירה את התואר נביאה במלוא מובן המילה. אמנם בהיסטוריה של תועי המדבר משמשת מרים כנביאה אחות למנהיג של עם ישראל. למדנו, שעמרים שינה החלטה מדינית בזכות עצתה של מרים. באגדה שלנו מרומזת העובדה שעמרים הכיר בשליחות הנבואית של בתו, עד כדי כך, שבא אליה בטענות כאשר חייו של אחיה הקטן היו בסכנה. ואת כל זה למדו חז"ל ממילה אחת המופיעה במקרא והיא- "מרחוק". למה עמדה מרים מרחוק? סביר היה להניח שהיא תשמור על עמדת תצפית קרובה דיה למתרחש ביאור. לכן תמהו חז"ל מדוע הרחיקה עצמה מרים מן המתרחש כדי שלא תיתפס בקלקלתה, אך קרובה הייתה דיה להתערב בגורלו של אחיה אם יידרש הדבר בגלל הנסיבות, ואמנם כך היה. המילה

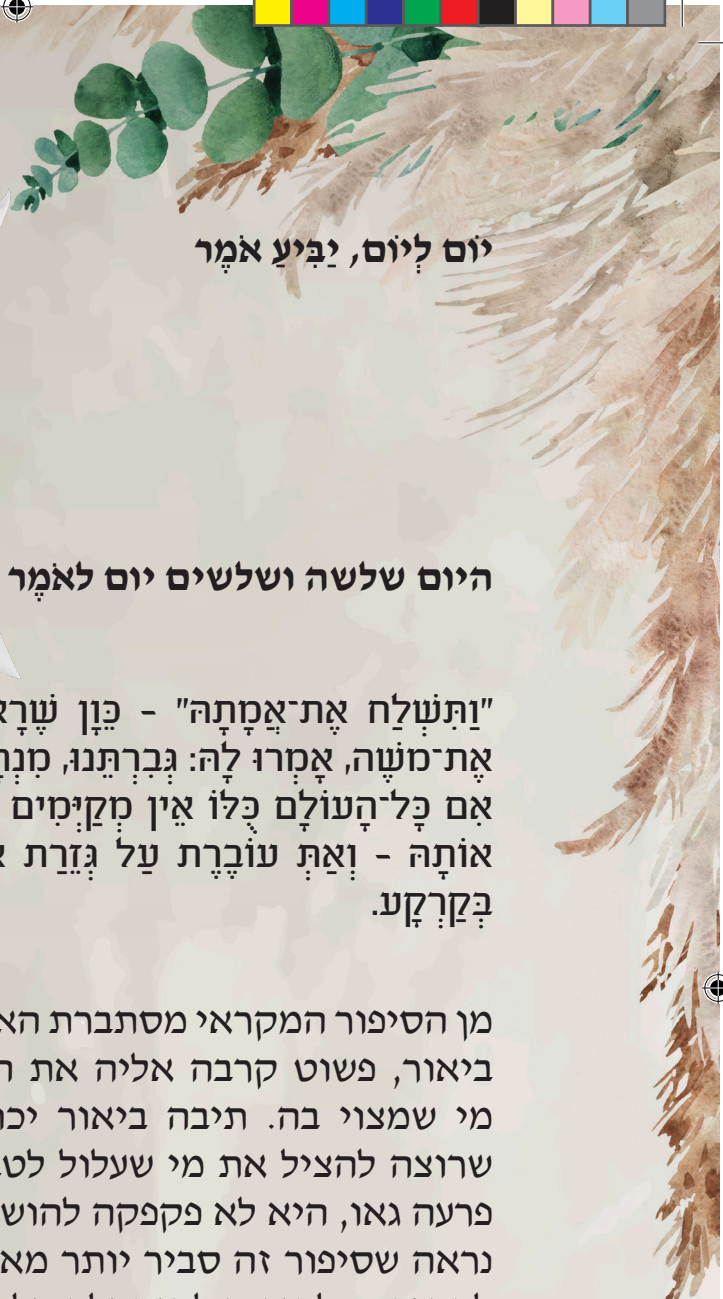

מרחוק מייצגת פה לא ערך גאוגרפי אלא ערך של הסתתרות,
מרחק אופטי שלא תתגלה ולא מרחק פיזי שמרחיק אותה
מיכולת התערבות.

"וְיֹצֵא יִשְׂרָאֵל, מִתּוֹכָם: כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ." (תהלים קלו, 11)

יום ליום, יביע אמר

היום שלשה ושלשים יום לאמר

"וַתִּשְׁלַח אֶת־אֲמֹתָהּ" - כִּן שָׂרְאוּ אֲמֹהוּתֶיהָ שֶׁבִקְשָׁה לְהַצִּיל אֶת־מִנְשָׁה, אָמְרוּ לָהּ: גְּבַרְתְּנוּ, מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם - מִלֶּךְ גּוֹזֵר גְּזָרָה, אִם כָּל־הָעוֹלָם כָּלוּ אֵין מִקְיָמִים אוֹתָהּ, בְּנִיּוֹ וּבְנֵי־בֵיתוֹ מִקְיָמִים אוֹתָהּ - וְאֵת עוֹבְרֵת עַל גְּזֵרַת אָבִיהָ! מִיָּד בָּא גְּבַרְיָאֵל וַחֲבָטָן בְּקֶרֶקַע.

מִן הַסִּיפּוֹר הַמְקַרְאִי מִסְתַּבֵּרֵת הַאֲפְשֵׁרוֹת שֶׁבַת פְּרַעָה, שֶׁהַתְּרַחֲצָה בִּיאוֹר, פְּשוֹט קֶרְבָּה אֵלֶיהָ אֵת הַתִּיבָה כְּדִי שֶׁתּוֹכַל לַחֲשׂוֹף אֵת מִי שֶׁמִּצּוֹי בָּהּ. תִּיבָה בִּיאוֹר יִכּוֹלָה לַעֲוֹרֵר אֵת רַחֲמֵי שֶׁל מִי שֶׁרוֹצֵה לְהַצִּיל אֵת מִי שֶׁעֲלוּל לְטְבוּעַ. אִם אֲמַנֵּם רַחֲמִיָּה שֶׁל בַּת פְּרַעָה גְּאוּ, הִיא לֹא פִקְפָקָה לְהוֹשִׁיט אֵת יָדָהּ וּלְהַצִּיל אֵת תּוֹכְנָהּ. נִרְאֶה שֶׁסִּיפּוֹר זֶה סְבִיר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְצוּוֹת אֵת אַחַת מִנְעֻרוֹתֶיהָ לְהַתְּפַשֵּׁט, לְהִיכַנֵּס לְמִים וּלְהַצִּיל אֵת תּוֹכֵן הַתִּיבָה. מֵה גַם שְׁדַעַת אֲמוֹתֶיהָ לֹא הִיִּתָּה נּוֹחָה מֵהַצִּלַּת בְּנֵם שֶׁל הָעִבְרִיִּים, בְּנִיגוּד לְהַחֲלֵטָה הַרְצַחֲנִית שֶׁל פְּרַעָה.

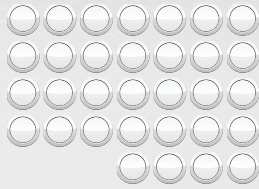
זִימֵן לָנוּ הַמְקַרְאִי שְׁנֵי מְקָרִים שֶׁל בְּנוֹת דַּעַתְנִיּוֹת שֶׁאֵינָן חוֹשְׁשׁוֹת לְהַבִּיעַ אֵת דַּעַתָּן אֲפִילוֹ בְּנִיגוּד לְדַעַת אֲבִיהֶן. מְרִים וּבַתִּיהָ הֵן הַבְּנוֹת הַדַּעַתְנִיּוֹת, שֶׁהִמְרוּ אֵת פִּי הוֹרִיָּהֶם, אוֹ שֶׁהִבִּיעוּ דַּעָה הַסּוֹתֵרֵת אֵת עַמְדַּת אֲבִיהֶם. זָכַתָּה גַם בַּתִּיהָ, בַּת פְּרַעָה לְמַעַמְד נִכְבָּד בְּמִסּוֹרֵת יִשְׂרָאֵל.

"לְמַכָּה מְצָרִים, בְּבִכּוּרֵיהֶם: כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ." (תְּהִלִּים קָלוּ, 10)

יום ליום, יביע אִמֶר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום שנים ושלישים יום לאִמֶר

"הַאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לְךָ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מֶן הָעִבְרִית" - לָפֹה מֶן הָעִבְרִית?
מִלְמַד שֶׁהַחֲזִירוֹהוּ לְמוֹשֶׁה עַל כָּל־הַפְּצָרִית כִּלְּךָ לְהִינִיק אוֹתוֹ
וּפָסַל אֶת־כִּלְּךָ. אִמֶר הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: פֶּה שֶׁעֲתִיד לְדַבֵּר עִמּוֹ
יִינַק דְּבַר טִמְאָה!?

מה פתאום קופצת מרים ומציעה אישה מינקת מן העבריות? הרי כל אישה מינקת תחלוץ שד לתינוק החפץ בכך. המדרש מרמז על כך שניסתה בת פרעה להביא לתינוק מינקת מצרית, אך ללא הצלחה כי מי שאמור להיות משה מאס בחלב נוכרי. במצב כזה שאלתה של מרים על אודות מינקת מן העבריות נשמעת טבעית ולא מחשידה. בנבואתה הבינה אל נכון לאשורו של דבר, שהילד יסכים לינוק ממינקת עבריה. המעשה כולו מלמד אותנו שהנקת תינוק אינה רק הזנה פיזית של צרכים גופניים, אלא שהשד מהווה גם מקום להזנה רוחנית. חלב ממינקת מצרית יכול בתוכו גם הזנה רוחנית של עבודה זרה.

למדנו אפוא שהצלת נפשו של תינוק או של ילד תכיל תמיד גם נופך רוחני המתאים לתרבותו של הילד. כשם שטוב הדבר בדבר היניקה, טוב מאוד הדבר גם בתקופת החינוך והגידול של הילד.

"אֶת־הַיָּרֵחַ וְכוֹכְבֵימַי, לְמַמְשָׁלוֹת בְּלִילָה: פִּי לְעוֹלָם חִסְדּוֹ."

(תהלים קלו, 9)

יום ליום, נביע אמר

היום אחד ושלישים יום לאמר

"וַתְּבֹאֵהוּ לְבַת־פְּרַעֲהָ וְגו' - הִיְתָה בַת פְּרַעֲהָ מְנַשֶּׁקֶת וּמְחַבֶּקֶת וּמְחַבֶּקֶת אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא בְנָה, וְלֹא הִיְתָה מוֹצִיאָתוֹ מִפְּלִטְרִין שֶׁל מֶלֶךְ. וְלִפִּי שֶׁהָיָה יָפֵה הַכֹּל מִתְאַוִּים לְרֵאוֹתוֹ, וְכִי שֶׁהָיָה רוֹאֵהוּ לֹא הָיָה מַעֲבִיר עֲצָמוֹ מֵעָלָיו. וְהָיָה פְּרַעֲהָ מְנַשֶּׁקוֹ וּמְחַבֶּקוֹ, וְהוּא נוֹטֵל כְּתָרוֹ שֶׁל פְּרַעֲהָ וּמְעִימוֹ עַל רֵאשׁוֹ. וְהָיוּ שָׁם יוֹשְׁבִים חֲרֻטְפוֹי מִצְרִים וְאַמְרוּ: מִתְּרֵאִים אָנּוּ מִזֶּה שֶׁנוֹטֵל כְּתָרְךָ וְנוֹתְנֵנוּ עַל רֵאשׁוֹ, שֶׁלֹּא יְהִיֶּה זֶה אוֹתוֹ שֶׁאָנּוּ אוֹמְרִים, שֶׁעֲתִיד לְטוֹל מְלָכוֹת מִמֶּךָ. מִהֵם אוֹמְרִים לְהַרְגוֹ, מִהֵם אוֹמְרִים לְשׂוֹרְפוֹ. וְהָיָה יִתְרוֹ יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם וְאוֹמֵר לָהֶם: תִּינּוֹק זֶה אֵין בּוֹ דַעַת, אֶלְאִי בְּחִנּוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּיאוּ לְפָנָיו בְּקַעֲרָה זָהָב וְגַחְלֹת; אִם יוֹשִׁיט יָדוֹ לְזָהָב - יֵשׁ בּוֹ דַעַת וְהַרְגוּ אוֹתוֹ, וְאִם יוֹשִׁיט יָדוֹ לְגַחְלֹת - אֵין בּוֹ דַעַת וְאֵין עָלָיו מְשַׁפֵּט מוֹת. מִיָּד הִבִּיאוּ לְפָנָיו, וְשָׁלַח יָדוֹ לְקַח הַזָּהָב, וּבָא גְבִרְיָאֵל וְדָחָה אֶת־יָדוֹ וְתַפֵּס אֶת־הַגַּחְלֹת, וְהַכְּנִיס יָדוֹ עִם הַגַּחְלֹת לְתוֹךְ פִּיו וְנִכְוָה לְשׁוֹנוֹ - וּמְסוֹנֵנוּ נַעֲשֶׂה כְּבִד־פָּה וּכְבִד־לְשׁוֹן.

מפליג המדרש ומספר מהו מקור כבודות הפה של משה. כבד פה וכבד לשון יהיה מנהיגם של ישראל, אשר בידו תופקד המשימה של דְבָרוֹת ושימוש בכלי הדבור הצלול, הן בפגישותיו עם פרעה מלך מצרים והן בתפקידו כמורה הלכה לעם ישראל. מי שאמר על עצמו "לא איש דְבָרִים אֲנֹכִי" (שמות ד, 10), מלמד את כל התורה כולה. הוא הגומר אותה בספר משנה תורה, הלוא הוא

ספר דברים.

היות משה מוכרז ככבד פה וכבד לשון, מתקבל בהמון העם כמי שמגמגם בלשונו, בין אם מגמגם מתוך מניעה לשונית למילה היוצאת מפיו, בין אם מגמגם ששפתו מובעת כמילים חסרות תוכן.

שמענו אותו, בכל התורה כולה, מדבר עם בני ישראל **"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, אֶל-ה' יְאָמֵר"** (במדבר כז, 15). למשל שירת הים צלולה וברורה, אף על פי שנאמרה מפי משה. כמוה שירת האזינו וכל ספר דברים. אם כן, להיכן נעלמה כבדות הפה של משה? נותר לנו לנסות ולהבין את הליקוי הזה כבר תיקון, לכן מותר להניח שמשה, ששהה עשרות שנים במחיצת יתרו לא שלט בשפות הדיבור של המצרים. המתקשה בלשון זרה יקל על עצמו את השליטה בשפה זו בלימוד או בהשתלמות. מאז משא ומתן הראשון של משה עם פרעה שכלל משה את ידיעת השפה ולשונו ופיו הפכו קלים.

המדרש שלפנינו מסביר את מקור כבדות הפה של משה. חרטומי מצרים, הם הגדרה של יועציו המומחים של פרעה, הרואים דברים כהווייתם, דברים שאין פשרם ברור. כיועצים של פרעה הם מצאו לנכון להזהיר אותו מסכנה פוטנציאלית הנובעת מהתנהגותו של הנער משה. היות משה משחק עם כתר פרעה ומנסה להניח אותו על ראשו, עורר את חשדם של החרטומים, שמא הכתר ממש יעבור לראשו של משה, ובעליל עלול משה בבוא עת למרוד במלך ולהעביר כתרו. אם משה מהווה בכך סכנה לכתר של פרעה יש להפחידו. שקלו החרטומים את המעשה והחליטו להעביר את משה מבחני ידע. מבחן הידע הפרמיטיבי שהם הכינו עלול היה לגזור את דינו של הילד ומעורבותו של המלאך גבריאל היתה הכרחית כדי להציל את הילד מהשמד. המחיר ששילם משה להצלת חייו היה כווייה חריפה בלשון של משה וזו הסיבה, לדעת המדרש, שמשה הופיע ככבד פה וכבד לשון. גלגולם של דברים על ידי הבורא ניכרים לעין כל בפריסת המקרא כולו.

"אֶת-הַשְּׁמֶשׁ, לְמִמְשַׁלֵּת בַּיּוֹם: כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ." (תהלים קלו, 8)

יום ליום, נביע אמר

היום שלשים יום לאמר

"ויצא אל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" - מהו "וַיֵּרָא"? שְׁהָיָה רוֹאֶה בְּסִבְלוֹתָם וּבֹכָה וְאוֹמֵר: חָבַל לִי עֲלֵיכֶם, מִי יִתֵּן מוֹתִי עֲלֵיכֶם! שְׁאִין לָךְ מְלֶאכֶה קְשָׁה מִמְּלֶאכֶת הַטֵּיט. וְהָיָה נוֹתֵן כְּתַפְּיוֹ וּמְסִיעַ לְכָל־אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם.

ר' אֶלְעָזָר בְּנוֹ שָׁל ר' יְהוּדָה הַגָּלִילִי אוֹמֵר: רָאָה מַשָּׂא גְדוֹל עַל קָטָן וּמַשָּׂא קָטָן עַל גְּדוֹל, וּמַשָּׂא אִישׁ עַל אִשָּׁה וּמַשָּׂא אִשָּׁה עַל אִישׁ, וּמַשָּׂא זָקֵן עַל בְּחוּר וּמַשָּׂא בְּחוּר עַל זָקֵן, וְהָיָה מְנִיחַ דְּרָגוֹן שְׁלוֹ וְהוֹלֵךְ וּמֵיִשֵׁב לָהֶם סִבְלוֹתֵיהֶם וְעוֹשֶׂה כְּאֵלוֹ מְסִיעַ לְפָרְעָה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֶתָּה הַנִּחַתָּ עֶסְקִיךָ וְהִלַּכְתָּ לְרֵאוֹת בְּצַעְרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנִהְגַּתָּ בָּהֶם מְנַהֵג אַחִים, אֲנִי מְנִיחַ אֶת־הָעֲלִיּוֹנִים וְאֶת־הַתַּחְתּוֹנִים וְאֶדְבַר עִנְיָךְ.

דָּבַר אַחֵר: "וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" - רָאָה שְׁאִין לָהֶם מְנוּחָה, וְאָמַר לְפָרְעָה: מִי שְׁיֵשׁ לוֹ עֶבֶד, אִם אֵינוֹ נָח יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ הוּא מוֹת; וְאֵלוֹ עֶבְדִּיךָ, אִם אֵין אֶתָּה מְנִיחַ לָהֶם יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ הֵם מוֹתִים. אָמַר לוֹ: יָךְ וַעֲשֵׂה לָהֶם כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר. הֲלֵךְ מוֹשֶׁה וְתַקֵּן לָהֶם אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְנוּחַ.

מי שעתיד להיות הרועה הנאמן של ישראל, מתחיל את דרכו כחס על אנשים, בני אדם, אחיו, ולא על כבשים בעדר שהוא רועה.

התנהגותו האנושית של משה, למראה סבלם של העבדים הוכיח לבורא עולם שיש באיש הזה תכונות של מנהיג ומחנך, של צדק ומשפט ובייחוד של הגשת עזרה וסיוע לנצרך. מנהיג עם מעורבות אישית אינו הוזה ברעיונות תאורטים, אלא מביע את מנהיגותו הלכה למעשה.

משה זוכה למעמד אנושי עליון שאין שני לו, העובר את מעמדם של מנהיגים בני אנוש אחרים ומתקרב להיות כמלאכי השרת, בדרגה האנושית הגבוהה ביותר שהגיע אליה בן אנוש. המנהיגים הדגולים של עם ישראל שבאו אחריו בהיסטוריה היו גדולים ומתאימים בעיקר אם הם היו בראשית דרכם רועים של צאן מרעיתם.

המדרש מתייחס אל מילת מפתח בולטת בסיפור של הכרות משה עם עבדים "וַיֵּרָא, בְּסִבְלָתָם" (שמות ב, 11). הדגש שהוא ראה את סבלות העם, בא לציין את עינו הפקוחה לאתר בעיה על מנת לפותרה. בראשיתו, מעלה המדרש סברה שסיבלותם גרמו למשה צער אישי. אך בהמשך עולה סברה אחרת, עם העבדים סובל מזה שאין לו מנוחה. לכן, שכנע משה, את המעביד הראשי, פרעה, שלטובת העבודה, הטיב שלה והכמות שלה, יש להעניק לעובדים יום מנוחה. הרי לכם סיבה משכנעת לשמור וזכור של יום השבת.

"לְעֵשָׂה, אֹרִים גְּדִלִים: פִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ." (תהלים קלו, 7)

יום ליום, נביע אמר

היום תשעה ועשרים יום לאמר

"וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרַיִם" - מי הָיָה אִישׁ מִצְרַיִם? אָבִיו שֶׁל מֹגְדֵף, שְׁנֵי אָמֹר:
"וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן־אִישׁ מִצְרַיִם"; "מִכָּה אִישׁ־
עִבְרִי" - בְּעֵלָה שֶׁל שְׁלוֹמִית בַּת דָּבָרִי.

כִּיצַד? נוֹגְשִׁים הָיוּ מִן הַמִּצְרִים וְשׁוֹטְרִים מִיִּשְׂרָאֵל. נוֹגֵשׁ מִמֶּנָּה
עַל עֵשָׂרָה שׁוֹטְרִים וְשׁוֹטֵר מִמֶּנָּה עַל עֵשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיוּ
הַנוֹגְשִׁים הַחֲלָקִים לְבִתֵּי הַשׁוֹטְרִים בְּהַשְׁכָּחָה לְהוֹצִיאָם לְמִלְאֲכָתָם
לְקָרִיאתֵי הַגָּבֵר. פְּעַם אַחַת רָאָה נוֹגֵשׁ מִצְרַיִם לְשְׁלוֹמִית בַּת דָּבָרִי,
אֲשֶׁתוֹ שֶׁל שׁוֹטֵר יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיָּתָה יַפֶּת תֹּאֵר, שֶׁלָּמָּה מְכַל מוֹם,
וְנָתַן עֵינָיו בָּהּ. עָמַד בְּשַׁעַת קָרִיאתֵי הַגָּבֵר וְהֵלֵךְ אֶצְלוֹ. אָמַר לוֹ:
"לֵךְ כְּנוֹס עִשְׂרוֹתֶיךָ", וְהִטְמִין עֵצְמוֹ לְאַחֲרֵי הַסֶּלֶם. כִּי שָׁמַע
בְּעֵלָה, חָזַר הַמִּצְרַיִם וְקָלְקַל עִפְּוָה. הִפְךָ בְּעֵלָה לְאַחֲרָיו וְרָאָה
אֶת־הַמִּצְרַיִם יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ. חָזַר [לְבֵיתוֹ] וְשָׁאַל אוֹתָהּ: שְׁמָא נִגַּע
בָּךְ? אָמְרָה לוֹ: הֵן, וְסִבְּרָה הִיָּתִי שְׁאַתָּה הוּא. כִּי שָׁמַע הַנוֹגֵשׁ
שֶׁהֲרִגִישׁ בַּדָּבָר הַחֲזִירוֹ לְעִבּוּדָת פֶּרֶךְ וְהָיָה מִכָּהוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם
וְאוֹמַר לוֹ: "עֲמֹל הֵיטֵב, עֲמֹל הֵיטֵב!" וְהָיָה מִבְּקֵשׁ לְהֲרֹגוֹ.

"וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא" - רָאָה מִשָּׁה בְּרוּח־הַקֹּדֶשׁ מַה־עָשָׂה לוֹ בְּבֵית
וְרָאָה מַה־שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּעֵדָה. אָמַר: לֹא דִי לְרָשָׁע זֶה
שֶׁעָנָה אֶת־אֲשֶׁתוֹ, אֶלָּא שֶׁמִּבְּקֵשׁ לְהֲרֹגוֹ!

"וַיֵּרָא כִּי־אִין אִישׁ" - רָאָה שְׁאִין מִי שֶׁיַּעֲמֹד וּיִקְנֵא לְשִׁמּוֹ שֶׁל

הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וַיְהַרְגֵהוּ, מִיַּד "וַיַּךְ אֶת־הַמִּצְרִי" - נָטַל מִגֶּרְפָּה
שֶׁל טֵיט וְהוֹצִיא אֶת־כּוּחוֹ.

תוך כדי הדיון של האגדה על ההתעללות של מצרים על עברים
מסיבה אחת, היותם עבריים. "וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי, מֶכָּה אִישׁ-
עִבְרִי מֵאֲחִיו. וַיַּכּוּן כֹּה וְכֹה, וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ; וַיַּךְ, אֶת־הַמִּצְרִי,
וַיִּטְמְנֵהוּ, בַּחֹל." (שמות ב, 11-12)

מלמד אותנו משה רבנו, חד וחלק, שאם נקרה בפניך מצרי (בלשון
ימינו מחבל), הפוגע באיש עיברי (יהודי-ישראלי), עלינו להכות
את המצרי מכת מוות ולטמון אותו בחול. זאת אומרת שצריך
להעלים את גווייתו ולא להשיבה למשפחתו. לאניני הטעם
ולמלהגים אין דברים אלה נעימים, אולם התורה, המחנכת
אותנו להעריך את עמנו ולפתח את כוח ההרתעה שלנו, מורה לנו
חד וחלק להיות מסוגלים לפגוע בפוגע.

הדרשה גם מזכירה מושג שבימינו הוא שונה לגמרי והוא "שוטר
מישראל". אין להסיק כל זיקה בין השוטר בזמן שעבוד לשוטרים
העושים מלאכתם נאמנה בימינו.

נרמז כאן שמשה רבנו לא היה מצויד בכלי נשק כפי שמומלץ היום
לעשות, אלא אילתר כלי עבודה לבנין וריסק את מוחו של האויב.
המעשה הדרשני הזה העלה קצת את קרנם של המשועבדים שלא
עמדו על נפשם מרוב דיכאון ושיעבוד. אם מדובר בן חורין,
מצופה ממנו לנהוג כמשה.

"לְרִקַּע הָאָרֶץ, עַל־הַמַּיִם: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ." (תהלים קלו, 6)

יום ליום, נביע אמר

היום שמונה ועשרים יום לאמר

"וַיֵּן אֶת־הַפְּצָרִי וַיִּטְמְנֶהוּ בַחֹל" - אָמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם מְשׁוּלִים כַּחֹל; מָה הַחֹל אָדָם נוֹטֵלוֹ מִכָּאן וְנוֹתְנוֹ בְּכָאן וְאֵין קוּלוֹ נִשְׁמָע, כִּי לֹא יֵצֵא דְבַר זֶה מִפִּיכֶם.

המדרש עומד על תכונת הצדק שפיעמה בליבו של משה רבנו עוד בטרם שמשו כמנהיג. כמובן, התכונה השניה היא התמימות שגם זולתו ישרים ואנשי אמת. ציפה משה רבנו שהעדים למעשהו, הטמנת ההרוג בחול, ישמרו על לשונם ולא יפצו את פיהם לחפות על משה.

הדרשן משתמש במילה חול גם במובנה הפשוט בתארו את אדמת המדבר כחול, קל לחפירה ונוח להטמנה. אולם מרחיק הדרשן לומר שישנו גם טעם מטאפורי במושג "חול", החול אינו נשמע ואינו מדבר, כך ציפה משה מהעדים שיבלמו את פיהם, אך התאכזב מהמציאות.

משה היה נקי מכל עוולה ומטבע זה לא הסכים לשום עוולה. כעד לעוולה קיצונית- אכזריות המצרי המכה עיברי, נטל את החופש להיות שופט הגוזר מוות ולהיות מוציא לפועל של גזר המוות כאחד. מצרי רשע מצר לישראלי וגורם לו רעה גופנית, לא יצא זכאי בעיני משה.

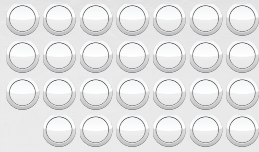
בדברים אלה אנו מתכוונים להרגיע את כל מי שעומד על נפשו
ופוגע באויבו שאין לו ממה לחשוש כי דין תורה הוא עושה.

"לְעִשָּׂה הַשָּׁמַיִם, בְּתִבּוּנָה: כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ." (תהלים קלו, 5)

יום ליום, נביע אמר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום שבעה ועשרים יום לאמר

"הלהרגני אתה אמר פאשר הרגת את המצרי... ויאמר אכן נודע הדבר" - שהיה משה מהרהר בלבו ואומר: מה חטאו ישראל, שנשנת עבדו מכל האמות? כן ששמע דבריו אמר: "אכן נודע הדבר"! - עתה ידעתי על איזה דבר הם משתעבדים; לשון הרע יש ביניהם, והיאך יהיו ראויים לגאלה?

"ויצא ביום השני, והנה שני-אנשים עברים נצים; ויאמר, לרשע, למה תכה, רעד. ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט, עלינו--הלהרגני אתה אמר, פאשר הרגת את-המצרי; וירא משה ויאמר, אכן נודע הדבר". (שמות ב, 14-13).

בהמשך למקרה הקודם, נוכח משה בתופעה חדשה של התקוטטות בין שני עיבריים. המעשה אינו מפגין פגיעה של זר בעיברי, אלא של עיברי בעיברי. בחוש הצדק של משה הוא שוב משתמש כדי להטיח במכה את רעהו, את המושג רשע, שהוא שוב מסביר את המעמד של שופט שמשה חש בו באופן טבעי (כפי שהוכיח אותו העיברי על כך).

לשון הרע היא לשון הגורמת לרע. לא רק למי שמדובר בו אלא גם למי שפותח את פיו לפלוט רעלים. משה נוכח לדעת את אחת

מן התכונות השליליות של חברה: לשון הרע. ותהייתו של משה מעלה בלבו את התמיהה: האין תכונה רעה זו עלולה להיות לרועץ מול הגאולה העתידה, או בפירוש כפי שאומר המדרש "והיאך יהיו ראויים לגאולה". בימינו, בחודש אייר זכינו לגאולה שאין אחריה גלויות יותר. למראית עין שופע השיח הציבורי המדיני, החברתי והחוקתי במחלה של לשון הרע. על אף תפילתנו היומיומית מן בורא עולם שיצילנו מלשון הרע. אין לנו אלא לבטוח בגואל ישראל שיסיר מעלינו את הנגע הזה, "נגיף הרכילות", "חסר הכבוד".

רוב רובנו, וכמעט כולנו, יכולים במאמץ נפשי ורוחני לא גדול לבלום את לשוננו מדבר רע. העברית היא שפה נקיה שאפשר לבטא בה כל דעה ורוח מבלי להזדקק ללשון הרע המייצגת בימינו עבודה זרה.

"לְעִשָּׂה נִפְלְאוֹת גְּדֹלוֹת לְבָדוֹ: כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ." (תהלים קלו, 4)

יום ליום, יביע אמר

היום ששה ועשרים יום לאמר

"וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ - שְׁעָמְדוֹ דָּתָן וְאַבִּירָם וְהַלְשִׁינוּ עָלָיו.

"וַיִּבְקַשׁ לְהַרְגֹת אֶת־מֹשֶׁה - שָׁלַח פְּרַעֲהַ וְהִבִּיאוּ סִיף שְׁאִין כְּמוֹתָהּ וַנִּתְּנוּהָ עֲשׂוֹר פְּעָמַיִם עַל צְוָארוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְנִעְשָׂה צְוָארוֹ כְּעַמּוּד שֶׁל שֵׁיטַל וְלֹא הִזְיָקְתּוּ.

"וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהַ - אָמַר ר' יִנְאִי; וְכִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְבְרוּחַ מִפְּנֵי הַמַּלְכוּת? אֲלֹא בְשַׁעֲהָ שֶׁתִּפְסוּ אֶת־מֹשֶׁה הַעֲלוּהוּ לְבֵימָה וּכְפָתוּהוּ וְהִנִּיחוּ הַסִּיף עַל צְוָארוֹ וְחִיבוּהוּ לְהִתּוֹ אֶת־דָּאוֹ, יֵרֵד מִלְּאָךְ מִן הַשָּׁמַיִם וְנִדְמָה לָהֶם בְּדַמוֹת מֹשֶׁה. תִּפְסוּ אֶת־הַמִּלְאָךְ וּבְרַח מֹשֶׁה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: כָּל־הַסְּנִיקְלִיטִין שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִים לִפְנֵי פְרַעֲהַ נִעְשׂוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מֵהֶם אֲלֵמִים, מֵהֶם חֲרָשִׁים, מֵהֶם סוּמִים, מֵהֶם חֲגָרִים. הֲיָה אוֹמֵר לְאֵלֵמִים: הֵיכֵן מֹשֶׁה? וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים; לְחֲרָשִׁים - וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים; לְסוּמִים - וְלֹא הָיוּ רוֹאִים; לְחֲגָרִים - וְלֹא הָיוּ מְהַלְכִים.

המדרש מפליג בניסים ונפלאות, שהצילו את משה מגזר דין מוות שנגזר עליו על ידי פרעה לאחר שקיבל הלשנתם של דתן ואבירם. "וישמע פרעה"- מפרש המדרש, שסיפור המעשה הובא לידיעתו. בין אם הוא נכתב בספר הזכרונות ובין אם הוא דווח במדיה המצרית, לאוזניו של פרעה הגיע מעשהו של משה שפרע בנוגש

מצרי. הפסוק "וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּ אֶת מֹשֶׁה... (שמות ב, 17), מבהיר שהייתה התוכנית להרוג את משה אך לא צלחה. הנס שנלווה לכך היה שעטה משה אפוד מגן מצווארו ומטה ולא יכלה החרב להגיע אל בשרו.

הבריחה של משה מוסברת באגדה בהתערבות משמיים שהטעתה את השומרים, הכתה אותם בסנוורים, פגעה בכישוריהם לשמור על האסיר, ותושייתו של משה עמדה לו להימלט על נפשו, במלוא מובן המילה. משה ברח ממעצרו הרחק אל ארץ מקלט שם לא ארבה לו סכנה.

להמלט מבית פרעה אינה פעולה פשוטה כי "אין לברוח מפני מלכות". השלטון עתיר בשוטרים גלויים וסמויים, לשמור על שלמות השליט. ואמנם משה נתפס ועולה על הגרדום. במצב זה מתערבים משמיים להצילו מיד אויביו. כל הפקידים והיועצים מוכים בעיוורון, או בחרשות או בצליעה ובלבד שלא יוכלו לדווח על משה. נמלט משה על נפשו ומוצא לו מקלט בקרב אוהד אמונת ה'. במקום הזה ישהה עשרות שנים, ברעייה של צאן המארח. תכונותיו האישיות הטבועות בו סייעו לו למצוא את אורח חייו, מחייתו ורווחתו, בצל קורתו של המארח, חותנו, הוא יתרו כהן מדייני לאל עליון.

"הוֹדוּ, לְאֲדֹנָי הָאֱדֹנִים: כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ." (תהלים קלו, 3)

יום ליום, נביע אמר

היום חמשה ועשרים יום לאמר

"וּלְכֹהֵן מִדֵּין שֹׁבַע בָּנוֹת" - וְהֲלֹא הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹנֵא עֲבוּדָה-זָרָה וְנָתַן מָנוֹס לְמִשָּׁה אֲצֵל עוֹבֵד עֲבוּדָה-זָרָה? אֵלֶּא יִתְרוֹ כְּמֹר לְעֲבוּדָה-זָרָה הִיָּה, וְרָאָה שְׁאִין בָּהּ מַפְשֵׁ, וּבִסַּר עָלֶיהָ, הֲרֵהֶר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַד שֶׁלֹּא בָּא מִשָּׁה, וְקָרָא לְבָנֵי עִירוֹ וְאָמַר לָהֶם: עַד עַכְשָׁו הָיִיתִי מְשֻׁמֵּשׁ אֶתְכֶם; מִעַתָּה זָקֵן אֲנִי, בַּחֲרוּ לָכֶם כְּמֹר אַחֵר. עָמַד וְהוֹצִיא כְּלֵי-תְשׁוּמִישִׁי עֲבוּדָה זָרָה וְנָתַן לָהֶם. עָמַדוּ וְנִדְוָהוּ, שֶׁלֹּא יִזְדַּקֵּק לוֹ אָדָם וְלֹא יַעֲשׂוּ לוֹ מְלֶאכָה. וּבִקְשׁוּ מִן הָרוּעִים לָרְעוֹת לוֹ אֶת צֵאֲנוֹ וְלֹא קִבְּלוּ; לְפִיכָּ הָיוּ יוֹצְאוֹת בְּנוֹתָיו לָרְעוֹת - "וַיִּבְאוּ הָרוּעִים וַיִּגְרְשׁוּם" ...

"וּתְאִמְרוּן אִישׁ מִצָּרֵי הַצִּילָנוּ" - וְכִי מִצָּרֵי הִיָּה מִשָּׁה? אֵלֶּא לְבוֹשׁוֹ מִצָּרֵי, וְהוּא עֲבָרִי. דְּבַר אַחֵר: "אִישׁ מִצָּרִי" - מִשָּׁל לְאַחַד שְׁנַשְׁכֵּנוֹ עֶרְוֹד, וְהִיָּה רֵץ לִתְנוּ רַגְלָיו בְּמַיִם. נִכְנַס בְּנֶהָר וְרָאָה תִינּוֹק שֶׁהוּא שׁוֹקַע בְּמַיִם, וְשָׁלַח יָדוֹ וְהֵעֵלָה אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ הַתִּינּוֹק: אֵלּוּלֵא אֶתָּה - כְּבָר הָיִיתִי מֵת. אָמַר לוֹ: לֹא אֲנִי הַצִּלְתִּיךָ, אֵלֶּא אוֹתוֹ הָעֶרְוֹד שְׁנַשְׁכֵּנִי וּבְרַחֲמֵי מִמֶּנּוּ - הוּא הַצִּילְךָ. כֵּן אָמְרוּ בָנוֹת יִתְרוֹ לְמִשָּׁה: יִישֵׁר כַּחֲךָ, שֶׁהַצִּלְתָּנוּ מִיַּד הָרוּעִים! אָמַר לָהֶן מִשָּׁה: אוֹתוֹ הַמִּצָּרִי שֶׁהֲרַגְתִּי - הוּא הַצִּיל אֶתְכֶן. וּלְכֹה אָמְרוּ לְאַבְיָהֶן: "אִישׁ מִצָּרִי", כְּלוֹמַר: מִי גָרַם לָזֶה שִׁיבָא אֲצִלָּנוּ? אִישׁ מִצָּרִי שֶׁהָרַג.

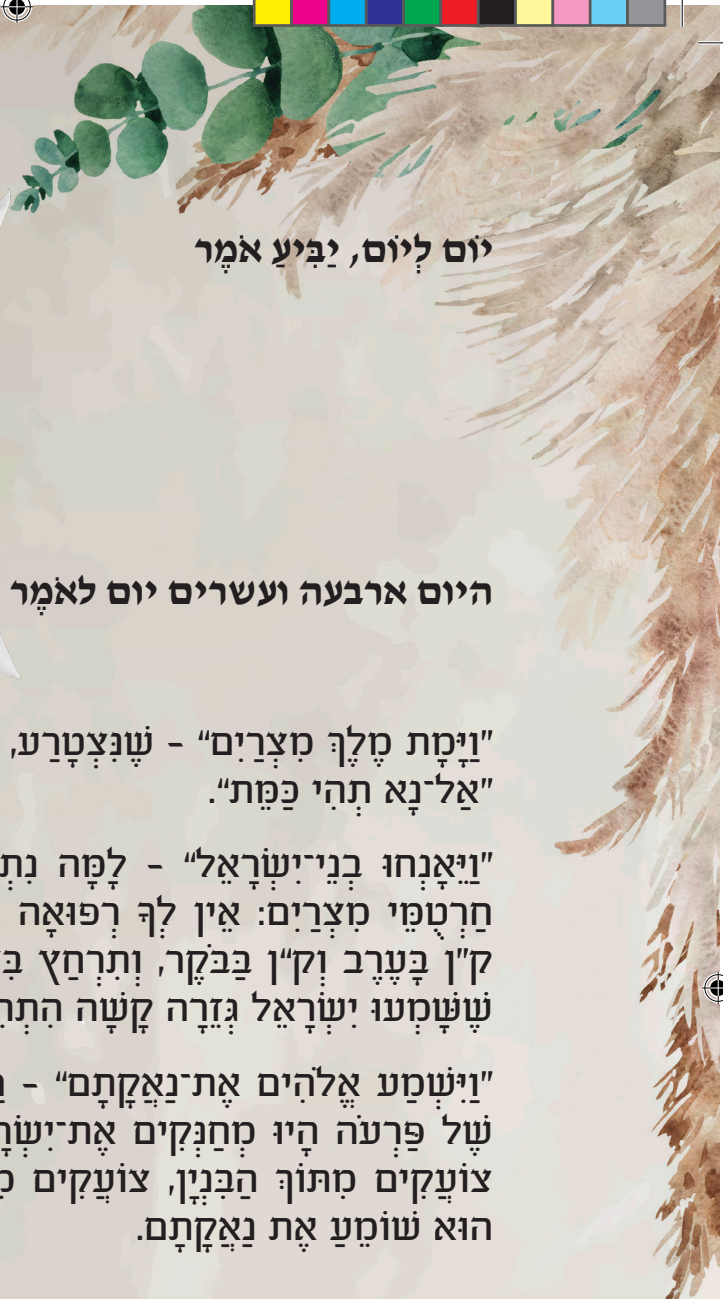

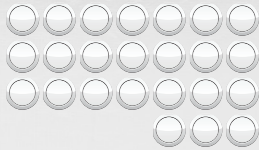
בנות יתרו רעו את הצאן על אף היותן בנות, שאין המרעה, כביכול מתאים להן, כי הגברים המדיינים לא רצו לעשות זאת ליתרו, שהחל לפרוש מעבודה זרה, למגינת לבם. בנות יתרו זיהו את משה כאיש מצרי כנראה מחמת לבושו והופעתו החיצונית. זו גרסה הגיונית אחת, אך ישנה אחרת, דרשנית, המבקשת לקרא את "איש מצרי" כמי שהביא לידי כך שהציל את הבנות מיריבות שהיתה להן עם רועי מדיין. גרסה זאת מבוססת על הבנת ההגדרה מצרי כמי שעולה מִצְרָה לו. בנות יתרו הודו לו על התערבותו לטובתן, עבורן הוא היה איש מצרי שנמלט ממלכו (פליט פוליטי).

"הודו, לא-להי הָאֱ-לֹהִים: כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ." (תהלים קלו, 2)

הסכה חובה

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

יום ליום, נביע אמר

היום ארבעה ועשרים יום לאמר

"וימת מלך מצרים" - שנצטרע, והמצרע חשוב כמת, שנאמר: "אל-נא תהי כפת".

"ויאנחו בני-ישראל" - למה נתאנחו? לפי שאמרו [לפרעה] חרטמי מצרים: אין לך רפואה אם לא נשחט מקטני ישראל ק"ן בערב וק"ן בבקר, ותרחץ בדמיהם שתי פעמים ביום. כן נשמענו ישראל גזרה קשה התחילו מתאנחים ומקוננים.

"וישמע אלהים את-נאקתם" - ר' עקיבא אומר: אספקלטורין של פרעה היו מחנקים את-ישראל בקירות בתים לבנין, והיו צועקים מתוך הבנין, צועקים מתוך הקירות - והקדוש-ברוך הוא שומע את נאקתם.

המדרש חודר לתיקו הרפואי של פרעה ומגלה שהוא חלה בצרעת ואין המיתה "וימת מלך מצרים" (שמות ב, 23), מוות קליני אלא מוות חברתי, שהמצורע מנודה לחלוטין מהחברה. מפליג המדרש לתאר את דרך ריפוי של המצורע, שרופאו ביקשו להעניק לו מזור על ידי דמם של קטני ישראל שירצחו לשם כך. שלוש מאות מדי יממה. צרה כזו דיכאה את בני ישראל וזעקתם עלתה השמימה. מהעינויים הקשים ביותר שמתוארים

במדרשים הוא העינויי של הריגתם של מאות ילדים יהודים כדי שדמם ישמש להחלמתו של פרעה, המלך שנצטרע (ואת קבורתם קבעו המצרים בגוף הבניין). רעה מזו היתה הגזרה לשלב ילדים בתוך המבנים עצמם, באכזריות לשמה, כאילו היו לבני בניין. זוועה שאין לה אח ורע. כמו הקורבנות שניתנו לפיו של כמוש, הם השתמשו בגופות של תינוקות כלבנים לבניינים.

אנו מנסים למצוא הסבר מניח את הדעת על הריגתם של בכורי מצרים והגענו למסקנה שהבכורות האלו, שנדונו למוות היו עובדי האלילים שרדו בעבדים הבונים והאיצו אותם לבנות את ערי המקדש "מסכנות". צעקתם הגיעה עד השמיים "וַיִּשְׁמַע אֱ-לֹהִים, אֶת-נַאֲקָתָם" (שמות ב, 24) והביא על המצרים את מכת בכורות, כנקמה קולעת של כהני הפולחן המצרי שהיו בכורות.

צר לנו מאוד, שבדורנו אנו היינו עדים לזוועות שהיו מנת חלקו של העם היהודי באירופה בתקופה הגזרות הנאציות שאנו קוראים להם שואה. אנו בדורנו עדים לזוועות של האלף השישי, שעלו על דעתם ועל לשונם של בעלי המדרשים באלף הרביעי.

כל כך אכזריים מתוארים המצריים הנוגשים את עם העבדים. המדרש הזה מכאיב מאד את לבנו, עד כדי כך הגיעה רמת העינויים והשעבוד. לדאבון לב, חזרו עינויים כאלו במרוצת הדורות של הגלות המרה בה חי עם ישראל אלפיים שנה אחרי חורבן הבית. לממש לנו את פרטי המדרש ולהזהיר עד כמה מגיעה שנאת הגויים לעמנו.

"הודו לה' כִּי-טוֹב: כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ." (תהלים קלו, 1)

יום ליום, נביע אמר

היום שלשה ועשרים יום לאמר

"וּמִשָּׁה הָיָה רֹעָה" - בְּחִנּוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמוֹשֶׁה בְּצֵאתוֹ. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כְּשֶׁהָיָה מִשֶּׁה רִבְנָה רֹעָה צִאֲנוּ שָׁל יִתְרוֹ בְּפִדְיוֹ בְּרַח מִפְּנֵי גְדֵי, וְרָץ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְחֶסֶת. כֵּן שֶׁהִגִּיעַ לְחֶסֶת נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּרַכָּה שֶׁל מַיִם וְעָמַד הַגְּדֵי לְשִׁתוֹת. כֵּן שֶׁהִגִּיעַ מִשֶּׁה אֶצְלוֹ, אָמַר: "אֲנִי לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שָׁרָץ הָיִיתָ מִפְּנֵי צָמָא, עַיִף אֶתָּה". הִרְכִּיבוּ עַל כִּתְפוֹ וְהָיָה מְהֵלֵךְ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים לְנֶהֱג צִאֲנוּ שָׁל בְּעוֹרֹדֶם כָּךְ - חַיִּיקָ, אֶתָּה תִרְעָה צִאֲנִי יִשְׂרָאֵל.

הרועה את צאנו באמונה היה משה רבנו ובזוהר מכנים אותו "רעיא מהימנא" לומר לנו שיכול להיות רועה פשוט וגדול ממנו, רועה נאמן. רועה פשוט דואג לחסרון תזונה של עדרו, רועה נאמן מבין לליבם של הגדיים ומעלה מזור למחסורם בהכירו את רוחם. המדרש מעלה על נס את תכונותיו הנעלות של הרועה הנאמן ומעניק לו את התפקיד לרעות את צאן מרעיתו של הקדוש ברוך הוא, שהם בני עם הבחירה.

התכונות הנשגבות של רועה נאמן, שאפיינו את משה רבנו, גדול הנביאים שעמד בראש עם ישראל, בתקופת התהוותו. "אתה תרעה את צאני ישראל" כך ממנה הקדוש ברוך הוא את משה

לרועה של העם.

אנו למדים שיש פה שני מינויים: מצד אחד, שעם ישראל הוא בנוי כעדר ומצד שני מוגן העדר על ידי מינויו של רועה נאמן. שלא יהיו עם ישראל: "פֶּצְאֵן, אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֹעֶה" (במדבר כז, 17). מתאים ל-מרע"ה השגור בפיינו היום ככנוי: "משה רבנו עליו השלום..."

"תְּהַלֵּת ה', יִדְבֶּר-פִּי: וַיִּבְרַךְ כָּל-בְּשׂוֹר, שֵׁם קִדְשׁוֹ-לְעוֹלָם וָעֶד."
(תהלים קמה, 21)

יום ליום, נביע אמר

היום שנים ועשרים יום לאמר

"ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה" - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אי אתה מרגיש, שאני שרוי בצער כשם שיעראל שרוי בצער? הוי יודע, מקום שאני מדבר ענף, מתוך הקוצים - כביכול, אני שתף בצערם, וכן הוא אומר: "בכל צרתם לו צר".

הופעתו של האל מתוך הסנה קיבלה במדרש תוכן לאומי-אמוני. אם יש צער בעם ישראל אחת הנחמות שלא היא "בכל צרתם לו צר" (ישעיהו סג, 9). האם יש נחמה בכך שמרחב הצרה גדל. נקדים ונאמר שצרתם של ישראל חייבת להיות מטופלת בהסרה ולא בהצרה.

הסנה הוא שיח מסתורי הנפוץ במדבר והמוכר לרועים כמקור אנרגיה של גחלים, הופעת האש בסנה הבוער מתייחדת בכך שהוא מספק אנרגיה בלי להתכלות, כדרכם של מקורות האנרגיה החבויים במעי האדמה. הלכך רמזה התורה בצינה שאין הגחלים המספקים אור וחום נכלים כתופעה טבעית מצויה? אלא שמה רבנו זכה לראות מקורות אנרגטיים מוחשיים ורוחניים שאינם כלים, אלא שופעים ללא סוף.

הבורא כביכול כואב את כאב עמו ומשתתף בצערו, כמו אב

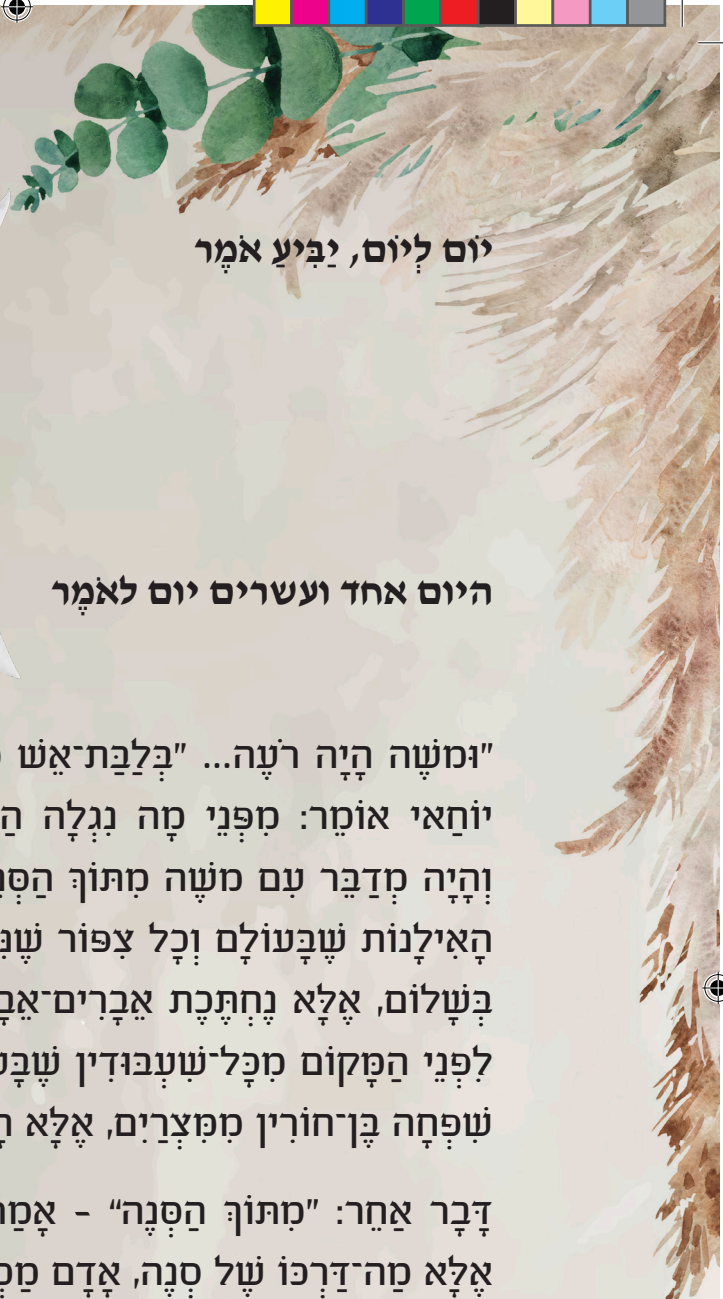

הרואה את צרת בניו שיעשה הכל לעמוד לימינם ולהצילם מידי
שונאיהם.

"שׁוֹמֵר ה', אֶת-כָּל-אֲהַבָּיו; וְאֵת כָּל-הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד."

(תהלים קמה, 20)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

יום ליום, נביע אמר

היום אחד ועשרים יום לאמר

"ומשה היה רעה... "בלבת־אש מתוך הסנה" - רבי שמעון בן יוחאי אומר: מפני מה נגלה הקדוש־ברוך־הוא משמי מרום והיה מדבר עם משה מתוך הסנה? מה הסנה הזו קשה מכל האילנות שבעולם וכל צפור שנכנסת לתוכו אין יוצאת הימנו בשלום, אלא נחתכת אברים־אברים, כך שעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל־שעבודין שבעולם. מעולם לא יצא עבד או שפחה בן־חורין ממצרים, אלא הגר בלבד.

דבר אחר: "מתוך הסנה" - אמר ר' יוסי: ולמה מתוך הסנה? אלא מה־דרךכו של סנה, אדם מכניס ידו לתוכו אינו נזוק, מפני שקוציו כפופין למטה, ואם בקש להוציא את־ידו - הקוצין תופשין אותה; כך כשירדו ישראל למצרים - קבלו אותם, שנאמר: "ארץ מצרים לפניך היא, במיטב הארץ הושב את־אביך ואת־אחיק", וכן שבקשו לצאת - תפשו אותם, שנאמר: "וגם את־ישראל לא אשלח".

המדרש הזה מנסה לראות משמעות מטאפורית בסנה, על סמך הידע וההכרות של טיבו של השיח הזה שהיה בידי חז"ל. הם תיארו לעצמם מלכודת קוצנית שאין לחדור לתוכה באופן גשמי כי המבנה הקוצני הפנימי שלה קולט כניסה אך אינו מאפשר יציאה. ובאופן מטאפורי משמש הסנה הזה כמלכודת השעבוד של מצרים שנכנסנו לתוכה מתוך הכרת טובתה, אך לצאת אין אפשרות ממנה.

בסיכום, הסנה הוא מין שיח מדברי, בעל תכונות רבות כמצויר בדברי המדרש. הוא מכונה (בלשון התלמוד) שיח מסתורי, כי לא זוהה על ידי החוקרים. יש המניחים כי הוא שיח הרתמים, שידוע לשוכני מדבר כשיח המשמש לגחלים. הוא מוזכר אצל אליהו הנביא כשיח הרוותם ויש להם על מה שיסמוכו.

שחרורם של העבדים העבריים מידי המשעבדים המצרים, היה תקדים, שהפך לערגת נדכאים להידמות ליוצאי מצרים, של העבדים האפריקאים בארצות הברית בראשיתה: "שלח את עמי!" - LET MY PEOPLE GO!

לעיתים קרובות מאמצים גויים ניבים לשוניים מתוך התורה ומחממים את ליבנו.

"רְצוֹן-יִרְאוּ יַעֲשֶׂה; וְאֶת-שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע, וְיִוָּשִׁיעֵם."

(תהלים קמה, 19)

יום ליום, יביע אמר

היום עשרים יום לאמר

נשאל גוי אחד את ר' יהושע בן קרחה: מה ראה הקדוש ברוך הוא
הוא לדבר עם משה מתוך הסנה ולא מאילן אחר? אמר לו:
אלו דבר עמו מתוך חרוב או מתוך עקמה כף היית שואלנו;
אלא להוציאך חלק אי-אפשר, לפה מתוך הסנה? ללפדך שאין
מקום פנוי בארץ בלא שכינה, אפלו סנה.

המדרש שלפנינו מביא דוגמא אחת מרבות שגויי אומות העולם
הקשו על חכמי ישראל בקושיות קרש. לרוב הטיחו בהם חכמים
תשובות קולעות והפעם ענה החכם לשואל הן במענה כללי והן
במענה מפורט. המענה הכללי הוא, שהשואל על אודות הסנה
יכול היה לנסח שאלתו על כל סוג צמח אחר שהקדוש ברוך הוא
היה מתגלה ממנו. המענה המפורט היה שלגוי צריכה להיות
הבנה של מלוא כל הארץ כבודו, אין בעולם פינה שאין שורה בה
שכינה.

המקרא מציג את הסנה ואת מעלותיו בפני משה, הרועה את
צאנו במדבר מדין. הוא אמור להצטרך לתכונותיו המיוחדות
של הצומח הזה, למשל בצורך להמתיק מים מרים בלתי ראויים
לשתיה, במדבר צחיח. ואולי כמקור דלק (גחלי-רתמים), החיוני
לשוהים במדבר לאש לבישול ולאש לאור ולחימום. כבודו מלא
עולם ויודעי ה' יודעים זאת.

**"קרוב ה', לכל-קראיו--לכל אשר יקראהו באמת."
(תהלים קמה, 18)**

יום ליום, יביע אָמֵר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

היום תשעה עשר יום לאָמֵר

"הַסְּנָה בְּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנָה אֵינָנוּ אֹכְלִים" - לָפֶה הַרְּאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמוֹשֶׁה כְּעַנְיָן הַזֶּה? לְפִי שֶׁהָיָה מוֹשֶׁה מְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ וְאוֹמֵר: שָׂמָא יְהִי הַפְּצָרִים מְכֻלִּים אֶת-יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶן הַרְּאָהוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵשׁ בּוֹעֶרֶת [וּסְנָה] אֵינָנוּ אֹכְלִים. אָמֵר לוֹ: כְּשֶׁם שֶׁהַסְּנָה בּוֹעֵר בָּאֵשׁ וְאֵינָנוּ אֹכְלִים, כֶּן הַפְּצָרִים אֵינָם יְכוּלִּים לְכַלּוֹת אֶת-יִשְׂרָאֵל.

סכנה היתה שעם ישראל בשעבודו במצרים ובשקיעתו בשערי הטומאה, עלול חס ושלום, להכחד ולכלות מן הארץ. משה רבנו ראה בסנה הבטחה אלוהית שעל אף העינויים והסבל שהאש גורמת לסנה, לא יכלו עם ישראל בעינויי השיעבוד הקשים.

עבור משה רבנו הסנה מהווה מקור של עידוד בזה שאיננו כלה, על אף האש המכלה.

עבור רועה המכיר את המדבר על סודותיו ומכמניו, תופעת הסנה היא פליאה. אם הצמח הבוער הוא הרוחם אזי גחליו מוכרים לשוכני המדבר כאטיים אך הם כלים באש. והנה הצמח הזה, הסנה, איננו אֶפְלָל כלל. הסקרנות לראות את קרביו של הפלא הזה מביאה את משה אל המעמד הקדוש של ההתגלות והדבור עם ה'.

"צְדִיק ה', בְּכָל-דְּרָכָיו; וְחָסִיד, בְּכָל-מַעֲשָׂיו." (תהלים קמה, 17)

יום ליום, יביע אָמַר

היום שמונה עשר יום לאמֵר

"מִשָּׁה מִשָּׁה" - אֵין בוּ פֶּסֶק. לָפֹה כֵּן? מְשָׁל לְאָדָם שְׁנָתוֹן עָלָיו מְשָׁאוֹי גָדוֹל וְקוֹרָא: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי קְרוּבִי! פְּרוֹק כִּעְלֵי מְשָׁאוֹי זֶה.

מספר פעמים מופיע במקרא הכפל של שמו של מי שקוראים בשמו. במקרה של אברהם, בזמן העקדה, הוא נקרא בדחיפות: "וַיֹּאמֶר, אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם; וַיֹּאמֶר, הֲנִי. וַיֹּאמֶר, אֵל-תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱר, וְאֵל-תַּעַשׂ לוֹ, מְאוּמָה". (בראשית כב, 11-12) ובאשר ליעקב, זו היתה קריאה לעורר את רוח הנבואה שבו: "וַיֹּאמֶר אֶ-לֵהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב; וַיֹּאמֶר, הֲנִי" (בראשית מו, 2). לכן הניב המכיל שני שמות יכול לייצג דחיפות כמו במקרה שלנו ושל אברהם ויכול לייצג התעוררות כמו שנאמר במקרה של יעקב.

מה פשר הכפילות של משה? המדרש מתרץ זאת בדחיפות, שאדם מצוי בה ומביא את הדוגמא של אדם שמועמס עומס רב על כתפיו והוא פונה לעזרת זולתו לסייע לו בעומס. במקרה כזה אי אפשר לבוא בטענות אליו אם לא יבנה משפט דקדוקי מובהק על פסקיו אלא יאמר בדחיפות- פעמיים משה.

לעומת המדרש הזה, יש הגורסים, כי כפילות שמו של אדם באה

להפגין חיבה ולא דוקא לייחס לדברים דחיפות. הפונה במכתב
אל חביבתו יפתח בכפל שמה: "יעל, יעל..."

"פֹתַח אֶת-יָדָךְ; וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רִצּוֹן." (תהלים קמה, 16)

יום ליום, נביע אמר

היום שבעה עשר יום לאמר

אמר ר' יהושע הכהן בר נחמיה: בנשעה שנגלה הקדוש־ברוך־הוא על משה - טירון היה משה לנבואה. אמר הקדוש־ברוך־הוא: אם נגלה אני עליו בקול גדול - אני מבעתו, בקול נמוך - בוטר הוא על הנבואה. מה עשה? נגלה עליו בקולו של אביו. אמר משה: "הנני" - מה אבא מבקש? אמר הקדוש־ברוך־הוא: איני אבך, אלא אלהי אבך, בפתוי באתי אליך, כדי שלא תתירא.

המדרש שלפנינו מחנך אותנו שלא נתפרץ על שומענו בקול חריג ומבהיל. הקדוש ברוך הוא התנצל שבפניה אל משה הוא השתמש בטון הדומה לקולו של אבי משה. ברגע שהגיע הקול הזה אל אוזניו של משה, הוא התרגש כי חשב שאביו, מולידו, קורא לו. הקדוש ברוך הוא שינה את הקול על מנת לא להבעית את משה, ולימד אותנו שבכל פניה ופניה שלנו אל זולתנו עלינו לחוש ברגישות של השומע. כמעט שאין איש שיכול לחקות את קולו של החביב על השומע, לכן יטיב אם פשוט יקדים לפני תוכן דבריו, בסימנים שיסבו ברוגע את ליבו של השומע. מומלץ כי יטיב אדם שלפני הגיעו לביתו שלו יעורר את תשומת לב שוכני הבית באמצעות נקישות מזהות.

ה' קורא לאדם הראשון בגן עדן ומקדים "אֵיכָה" (בראשית ג, 9) – אחת הדוגמאות המקובלות בנושא. המדרש שלפנינו מפרט את הענין: התרוץ הוא שלא להבעית את הנביא הצעיר.

"עֵינֵי-כָל, אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ; וְאַתָּה נוֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ."

(תהלים קמה, 15)

יום ליום, יביע אָמֵר

היום ששה עשר יום לאָמֵר

"וַיִּסְתֵּר מִנְּשָׂה פָּנָיו" - ר' יהושע בן קרח אומר: לא יפה עשה משה שהסתיר פָּנָיו: שאלולי לא הסתיר פָּנָיו גלה לו הקדוש ברוך הוא למשה מה למעלה ומה למטה, מה שהיה ומה שתתיד להיות; ובסוף בקש לראות, שנאמר: "הראני נא את כבודך". אמר הקדוש ברוך הוא למשה: אני באתי להראות לך פנים והסתרת פָּנָיך; עכשו אני אומר לך "כי לא יראני האדם וחי". כשבקשתי לא בקשתי, עכשו שבקשתי - אני איני מבקש. ור' הושעיא רבה אומר: יפה עשה משה שהסתיר פָּנָיו. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אני באתי להראות לך פנים וחלקת לי כבוד והסתרת פָּנָיך - חייך, שאתה עתיד להיות אצלי בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא לאכול ולא לשתות, ואתה עתיד להנות מזיו השכינה, שנאמר: "ומשה לא ידע כי קרן עור פָּנָיו".

מלמדים אותנו חז"ל שאפשר לראות בכל מעשה יותר מן אחד, שני פנים למשל. משה עוטה מסכה מטעמים של הגנה חברתית למנוע פגיעת קרינה ברואיו וגם מהטעם המשני של הסתר פנים. ר' יהושע בן קרח ור' הושעיא: זה אומר "לא יפה עשה משה שהסתיר פָּנָיו" וזה אומר: "יפה עשה משה שהסתיר פָּנָיו". בדיוק כמו שאנחנו מקובלים בניתוח ארועים במסגרת של "רשומון",

אותו ארוע מתואר משתי נקודות ראות שונות. הקדוש ברוך הוא ראה בהסתרת הפנים של משה מניעה מלתאר לו את הטבע על כל פניו ועל זמניו השונים. מתעוררת כאן סוגייה חדשה של התאמת דרכם של הדוברים והסבר למה שהם רואים. הסתרת הפנים של משה קיבלה שני פירושים שונים, האחד שבהסתרת הפנים ויתר משה על ראייה נרחבת שיכול היה הקדוש ברוך הוא להעניק לו, ומצד שני יכול היה הקדוש ברוך הוא לשפוט את משה לכף זכות שראה בהסתרת פנים כבוד, צניעות והערכה לבורא.

השאלה היא האם הראיה השלילית נובעת מעמדה אישית או שהיא אוביקטיבית ומנומקת. לא מקובל שחכם יעיר הערה שלילית על משה רבנו, שהוא סמל מובהק של מנהיגות ונביא מן המעלה הראשונה.

התפיסה שהתורה אמת ומשה אמת היא הנותנת. המאמין שהאמת נתגלתה לו, לא יהסס להביע אותה, בלי משוא פנים. ואם מדווחת לנו המסורת את העמדה השלילית ואת העמדה החיובית, זה מצביע על צחות הדעה ועל חוסר מורא. המסורת מכילה זאת באומץ, הנשען על חופש הדעה חופש ההבעה. לשפוטו של כל קורא.

הקרינה, שקרן עור פניו של משה, היא השתקפות של נקיון הדעת.

”סוּמָן ה', לְכָל-הַנְּפִלִים; וְזוֹקָף, לְכָל-הַקְּפוּפִים.” (תהלים קמה, 14)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

יום ליום, יביע אמר

היום חמשה עשר יום לאמר

"ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלקי אל־פרעה" - אמר ר' נהוראי: אמר משה לפני הקדוש־ברוך־הוא: אתה אומר לי "לקי והוצא את ישראל", מה אני יכול לעמוד בכל האוכלוסין הללו? היכן אני משכיןם בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצננה? מנין לי לספק במאכל ובמשותה? כפה חיות יש בהם, כפה מעברות יש בהם, כפה תינוקות יש בהם, כפה מיני מזונות התקנת להם לחיות שבהם, כפה מיני רכוכין התקנת למעברות, כפה קליות ואגוזים התקנת לתינוקות? אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: מתחרה שננטלו ישראל בידם ממצרים ומספיק להם שלשים יום אתה יודע איך אני עתיד להנהיגם.

מעשי הניסים שזכו בהם דור המדבר, התפרשו על פני כל תחומי החיים וכל תחומי החברה (מן, שלום, מים מתוקים, ענני כבוד והגנה ועוד). מה שהדאיג את משה, כמנהיג העם, היה ביחוד תחום מחלקת הלידה: מיילדות, יולדות ומיניקות. כי הרי זה הוא הבסיס של עם בריא. במדבר, בארבעים שנות תעייה, שלט הנס בכפה. ידע משה שגייע הזמן לעבור למשטר טבעי ולעבור לחיות בדרך העולם, דרך הטבע, של עמל וטרחה הן מצד העם

והן מצד המנהיגות. עתידו של העם לאחר ארבעים שנות מדבר יהיה להסתגל לחיי מעשה, הן בכיבוש הארץ, הן בהתיישבות בה והן לעובדה ולשומרה. האתגר שיעמוד בפני העם ומנהיגיו יהיה הסתגלות לתנאי מזג האוויר, הסתגלות למשוגותיה של החקלאות, הסתגלות לעמוד בפני צר, אויב ויריב, הסתגלות לקיים ממלכה עם משילות והנהגה רוחנית.

”נִר-לְרִגְלֵי דְבָרָה; וְאוֹר, לְנִתְיָבְתִי.” (תהלים קיט, 105)

יום ליום, יגיע אָמֵר

היום ארבעה עשר יום לאָמֵר

"אָהִיָּה אָנֹכֶּךָ אָהִיָּה" - אָמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמִנְשָׁה: לָךְ אָמֵר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: אֲנִי הֵייתִי עִפְּכֶם בְּשַׁעֲבֹד זֶה וְאֲנִי אָהִיָּה עִפְּכֶם בְּשַׁעֲבֹד מַלְכוּיֹת. אָמֵר לְפָנָיו: רַבּוֹנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם, דִּיָּה לְצָרָה בְּשַׁעֲתָהּ! אָמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: לָךְ אָמֵר לָהֶם - "אָהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם".

המדרש מציג שיחה של הקדוש ברוך הוא עם משה רבנו. בשיחה זו מדבר הקדוש ברוך הוא על העבר על ההווה ועל העתיד. בהווה, העם נמצא בשעבוד, לאחר יציאת מצרים וההתבססות בארץ ישראל אורב שעבוד מלכויות. משה חושב שאין העם כשיר לשמוע על שעבוד נוסף בעודנו בשעבוד ממשי. העתיד של העתיד רחוק מלהתקבל על דעתם של העבדים. לכן ממליץ משה רבנו להניח את שעבוד המלכויות העתידי לזמן מתאים יותר-"דיה לצרה בשעתה!". הקדוש ברוך הוא מאמין שאם יובטח להם בשלב כלשהו בעתיד להיות אדוניים לעצמם, משוחררים מכל משעבד תהיינה אוזניהם קשובות לתנאים שהוא יפרוש לפניהם, ובכל זאת מתאים הקדוש ברוך הוא את דבריו לעצתו של משה רבנו. אין ההבטחה כפולת "אהיה" מתאימה והוא מצמצם אותה ל"אהיה" אחד בלבד. מוטב לפרוש לפני העם את העתיד הקרוב

ולהכין אותו לעמוד באתגר הזה מאשר לפרוש לפניו עתיד של
עתיד, שקשה הוא לעיכול רוחני או גשמי.

ובאשר לאתגר שמציג העתיד של העתיד אם הוא חיובי מה טוב,
אם יש בו מן השלילה, נאמר כדרכנו: ירחם השם או כלשונו של
משה רבנו- "דיה לצרה בשעתה".

"מְלִכּוּתָהּ, מְלִכּוּת כָּל-עֲלָמִים; וּמִמְשַׁלְתָּהּ, בְּכָל-דּוֹר וְדוֹר."

(תהלים קמה, 13)

יום ליום, נביע אמר

היום שלשה עשר יום לאמר

"וְאֶת־הַפֶּטֶה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ - הַפֶּטֶה שֶׁנִּבְרָא בֵּין־הַשָּׁמַשׁוֹת נְמִסֵּר לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגֵן־עֵדֶן, וְאָדָם מָסְרוֹ לַחֲנוּךְ, וַחֲנוּךְ לְשֵׁם, וְשֵׁם לְאַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם לְיִצְחָק, וְיִצְחָק לְיַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב הוֹלִיכֵוּ לְמִצְרַיִם וּמָסְרוֹ לְיוֹסֵף בְּנוֹ. וּכְשֶׁפֶת יוֹסֵף נִטְלָטַל כָּל בֵּיתוֹ וְנָתַן בְּפִלְטִין שֶׁל פְּרַעֲה, וְהָיָה יָתְרוֹ אֶחָד מִחֲרָטְסֵי מִצְרַיִם, וְרָאָה אֶת הַפֶּטֶה וְאֶת־הָאוֹתוֹת שֶׁעָלְיוֹ וַחֲסָד אוֹתוֹ בְּלִבּוֹ, וּלְקַחוּ וְהִבִּיאוּ וּנְטַעוּ בְּתוֹךְ גֵּן־בֵּיתוֹ, וְלֹא הָיָה אָדָם יָכוֹל לְקַרֵּב אֵלָיו, עַד שֶׁבָּא מִשָּׁה לְאָרֶץ מִדְיָן, וְנִכְנַס לְתוֹךְ גֵּן בֵּיתוֹ, וְרָאָה אֶת־הַפֶּטֶה, וְקָרָא אֶת־הָאוֹתוֹת שֶׁעָלְיוֹ, וְשָׁלַח יָדוֹ וּלְקַחוּ. וְרָאָה יָתְרוֹ וְאָמַר: זֶה עֶתִיד לְגַאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לְפִיכָךְ נָתַן לוֹ צְפוּרָה בְּתוֹ לְאִשָּׁה.

נפרשת לפנינו מסורת מרשימה מאוד, החל מימי אדם הראשון, מועבר מטה הא-להים מיד ליד כמטה הנהוג להיות מועבר במרוץ שליחים בידו של רץ אל ידו של הרץ העוקב אחריו. להבדיל, יהיה המטה עד למלכות מצרים, לידיו של יוסף, המשביר סגנו של פרעה. במדרש נאמר שבין מספר הפריטים שנבראו בבריאה "בין השמשות", נמנה גם המטה הזה. אחיו החריגים הם: פי הארץ, פי הבאר, פי האתון, הקשת, המן, בני משפחתו של המטה.

וכן עמס נברא : השמיר, הכתב, המכתב והלוחות. ועוד ועוד...
החומר ממנו נחצבו הלוחות וממנו נעשה המטה היה הספיר
שהוא, כידוע, החומר השקוף הקשה ביותר בעולם. מעריכים
שתכונה זאת היא תכונתו של היהלום.

לעניננו, המטה העשוי מן החומר היחודי, עבר מיד ליד בלי
שיתבלה או יאופל. המטה שרד דורות רבים.

במטה היתה חקוקה, לפי המדרש, שורת מילים כתובות שרק
משה ידע לקוראה, ובכך קנה משה את עולמו אצל יתרו. וחזר
המטה לידיים ראויות, לידי המנהיג של דור המדבר ו"מטה
האלוהים" בידו.

"לְהוֹדִיעַ, לְבְנֵי הָאָדָם--גְּבוּרָתְךָ; וּכְבוֹד, הַדֵּר מַלְכוּתְךָ."

(תהלים קמה, 21)

יום ליום, נביע אִמֶר

היום שנים עשר יום לאמר

"וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה" - לְהִיכֵן הֶלֶךְ? שְׁהֵלֶךְ לְטוֹל אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו. אָמַר לוֹ יְתָרוֹ: לְהִיכֵן אֶתָּה מוֹלִיכֶם? אָמַר לוֹ: לְמִצְרַיִם. אָמַר לוֹ יְתָרוֹ: אוֹתָם שָׁהִם בְּמִצְרַיִם מְבַקְּשִׁים לְצֵאת - וְאֶתָּה מוֹלִיכֶם? אָמַר לוֹ: לְמִחָר [יְשׁוּרָאֵל] עֵתִידִים לְצֵאת וְלַעֲמֹד עַל הַר סִינַי לְשִׁמּוֹעַ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ" - וּבְנֵי לֹא יִשְׁמְעוּ כְּמוֹהֶם! מִיָּד "וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם" - אָמַר לוֹ: לֵךְ לְשָׁלוֹם וְתִכְנֵס לְשָׁלוֹם וְתִבּוֹא לְשָׁלוֹם.

משה חוזר אל יתרו ואל משפחתו, אחרי התגלות ה' אליו ומינויו לגואל ישראל. הפועל "וילך" נראה תמוה בעיני המפרשים והם שואלים, לאן מועדות פני משה. הליכה היא אל יעד מוגדר, חזרתו של משה לביתו היתה צריכה להיות "וישוב". הוא שב מרעות את הצאן. אך יתרו גם הוא תמה: מה למשה, שגילה לו שבדעתו לשוב מצרימה, לחזור לארץ השעבוד להוסיף עוד על המשועבדים. מסביר משה ומגלה את אוזנו של יתרו, שעתיד הקדוש ברוך הוא להתגלות ולתת תורה לעם ישראל. יתרו, כהן מדין, שהיה בעל אמונה בה', מקבל את ההסבר ומאחל למשה הליכה לשלום, כניסה לשלום וביאה לשלום.

לשלוש הוא נוסח של חיוב ולמדנו ניב לשוני זה גם בחיי היום
יום שלנו ב-למ"ד ולא בבי"ת, (שפרושה שלילי). לכן נקפיד לומר
"לשלוש", שמשמעו חיובי.

הערה: לדרשה זו פגם רעיוני עקרוני. הרי בניו של משה בבואם
למצרים, יקבלו מעמד של לוי, שלא ניתן לשיעבוד. נקודה זו לא
צוינה לעיל. הנושא חוזר בקטע של יום העשרה לאמר. ההסבר
המוצע הוא שהסכנה של השעבוד אומנם אינה קיימת כי הם בני
לוי, אך לעומתה קיימת סכנת התבוללות אמונית והיא היתה
תקפה בגלות מצרים.

"כבוד מלכותך יאמרו; וגבורתך ידברו." (תהלים קמה, 11)

יום ליום, יביע אָמֵר

היום אחד עשר יום לאָמֵר

"לָךְ שֵׁב מִצְרַיִם" - אָמַר ר' רֵאבוּן: בְּשַׁעֲהַ שְׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן "לָךְ שֵׁב מִצְרַיִם" נִחְלַק הַדְּבָר לְשְׁנֵי קוֹלוֹת וְנִעֲשֶׂה דוּ-פְרָצוּפִים, וְהָיָה מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ בְּמִדְיָן "לָךְ שֵׁב מִצְרַיִם" וְאַהֲרֹן שׁוֹמֵעַ [בְּמִצְרַיִם] "לָךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַסֹּדֵד בְּרָה", הַיּוֹי - "יִרְעֵם אֶל בְּקוֹלוֹ נִפְלְאוֹת".

ה' סלל את דרכו של משה, שנרדף על המתת המצרי, לשוב מצריימה כי מתו מבקשי נפשו. מכשול זה ירד מעל דרכו. והוא נקרא: "לך שב מצרים". שני פעלים: "לך" – אל היעד המוגדר – מצרים ו"שוב" – למקום ממנו ברכת. יש בחזרתו של משה שני פנים, שני דחפים, ללכת ולשוב. ושניהם אל יעד אחד. מפרש המדרש שיש לאמירה "לך" גם שני נוסחים: האחד אל משה "לך שוב מצרים" והאחר אל אהרן "לך לקראת משה". כאן מתחדש הארוע של הפן המיוחד של שמיעתו של משה. בהיותו באהל מועד (בעת התעייה במדבר) למדנו שמה שנאמר שם היה רק לאוזניו של משה ואיש בלתי. וכאן למדנו שאותן מלים יכולות להשמע לאוזנו של זולתו, אך במשמעות אחרת. מנפלאות הבורא.

"יִזְדוּף ה', כָּל-מַעֲשֵׂיָהּ; וַחֲסִידֶיהָ, יִבְרַכּוּכָהּ." (תהלים קמה, 10)

יום ליום, נביע אִמֶר

היום עשרה ימים לאִמֶר

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אֲשֵׁתוֹ וְאֶת־בָּנָיו" - בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר [הַקְדוּשׁ - בְּרוּךְ־הוּא] לְאַהֲרֹן: לָךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַפּוֹדֵבְרָה". יֵצֵא לִקְרַאתוֹ וְהָיָה מְחַבְּקוֹ וּמְנַשְּׁקוֹ. אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה! הֲיִכֵּן הָיִיתָ כָּל הַשָּׁנִים הַלְלוּ? אָמַר לוֹ: בְּמִדְיָן. אָמַר לוֹ: מָה טַף וְנָשִׁים אֵלַי עִמָּךְ? אָמַר לוֹ: אֲנֹשְׁתִּי וּבָנָי - וְלֹאֲן אֶתָּה מוֹלִיכֵם? - לְמִצְרַיִם. אָמַר לוֹ: עַל הָרְאוּשׁוֹנִים אָנוּ מְצַטְעָרִים, וְעַכְשָׁו נְצַטְעֵר גַּם בְּאֵלָיו! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר [מֹשֶׁה] לְצַפּוֹרָה: לְכִי לְבֵית אָבִיךָ. לְכָךְ נֶאֱמַר: "אַחַר שְׁלוֹחֶיךָ".

במפגש אחים מרגש, ייעץ אהרן למשה שלא להביא למצרים אנשים חופשיים- אשתו ובניו, שעלולים ליפול בשעבוד המצרי. משה שלא שעה לעצת יתרו, לפני שובו מצרימה, נעתר עתה להסבר של אהרן ושילח את אשתו ובניו לשוב לבית יתרו.

אהרן משמש בתפקיד דמוי פקיד עלייה של היום. לקחת אנשים בני חורין שרוחם היא חירותם, ולהטמיע בהם עבדות ושעבוד, היא מעשה שלא יעשה. אמנם, כאב משפחה, רצה משה לקלוט את בני משפחתו אך סכנת ההתבוללות בתוך שאר עבדי ישראל היא סכנה שהוא לא יוכל לעמוד נגדה. נאלץ משה לשלח את אישתו ובניו לבית אביה. שם הם בטוחים בחרותם ובאמונתם.

ההקבלה לימינו על אף היותנו מאויימים השכם וערב, בכל בוקר
וערב, נקרין בעוז רוחנו אמונה בצדקת דרכנו לקלוט לאווירה
החברתית את כל אחינו מכל כנפות הארץ, ממזרח וממערב,
מצפון ומימין, להתחזק ולחזק את מכורתנו.

”טוב-ה’ לַפָּל; וְרַחֲמָיו, עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו.” (תהלים קמה, 9)

יום ליום, נביע אמר

הסכה חובה

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

היום תשעה ימים לאמר

"ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל־פרעה" - והיכן הלכו הזקנים, שלא חשב אותם עפיהם, שפכר אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: "ובאת אתה וזקני ישראל אל־מלך מצרים"? אמרו רבותינו: הלכו עפיהם הזקנים והיו מגנבים את־עצמם ונשקטים אֶחָד־אֶחָד, שנים־שנים והלכו להם. כֵּן שֶׁהִגִּיעוּ לִפְלִטוּרִין שֶׁל פְּרֵעָה לֹא נִמְצָא אֶחָד, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "ואחר באו משה ואהרן", והיכן הזקנים? אלא שֶׁהִלְכוּ לָהֶם. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: כִּי עֲשִׂיתֶם? חַיִּיכֶם, שְׁאֲנִי פוֹרֵעַ לָכֶם. אֵימָתִי? בְּשַׁעָה שֶׁעָלָה מִשָּׁה וְאֶהְרֶן עִם הַזְּקֵנִים לְהַרְסִינִי לְקַבֵּל תּוֹרָה הַחֲזִירִם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא, שֶׁנֶּאֱמַר: "ואל הזקנים אמר שבו־לנו בזה".

ליד משה התכנסה חבורת זקנים, לסייע בידו בכל חובות המנהיגות וההנחיה. זקנים אלה, אינם דווקא בגיל מתקדם, ומשום מה, לא זכו לעמדה מיוחדת במעמד מתן תורה. ההיפך, הם הושעו ממשלחתו הנכבדת של משה אל ההר.

מוסר השכל חשוב, אנו למדים מן האגדה הזאת, הקדוש ברוך הוא פורע לפורעי דרכו. וזה מסביר את העדרם של הזקנים מן המפגש עם פרעה. לא רצה הקב"ה בנוכחותם משום שהם, ככל הנראה, השתמטו ממעמד הר סיני. התאור הגרפי של השתמטות

אחד אחד כדי שלא יכיר מנהיג החבורה בחסרונם מצביע בעליל על חוסר המשמעת ששרר בקבוצה הזאת. וכחסרי משמעת הם לא יועילו למלא תפקיד לאומי נכבד במשא ומתן עם פרעה.

התאור מלווה כאמור בלעג מרומז כלפי מי שמתחמקים ממש ממילוי תפקידם. הם נועדו לגבות את משה ולצופף שורות מול פרעה וחרטומיו, אך מטעמים של פחד ויראה נשמטו מן המשלחת, אשר הצטמצמה רק לשנים בלבד: משה ואהרן, כקצינים המכריזים "אחריי" ואין אחריהם חיילים...

”וַיֹּאמְרוּ אֶל־פְּרֹעֶה כֹּה־אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי” וגו’ – אָמַר ר’ חִזְיָא בַּר אֲבָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם פְּרֻזְבִּטָא שֶׁל פְּרֹעֶה הָיָה, וּבָאוּ כָל־מַלְכֵי מִזְרַח וּמִמְעַרְב לְכַבְּדוֹ, וְהִבִּיאוּ דוֹרָאוֹת שֶׁל עֲטָרוֹת וְהָיוּ מְעֻטָּרִים אוֹתוֹ, שְׂיִהְיֶה קוֹזְמוֹקְרָטוֹר עַל כָּל־הַמְּלָכִים. מִשְׁעֻטָּרוּ אוֹתוֹ הָיוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עוֹמְדִים עַל פֶּתַח פְּלִטוֹרִין שֶׁל פְּרֹעֶה. נִכְנְסוּ עֲבָדָיו וְאָמְרוּ: שְׁנֵי זְקֵנִים עוֹמְדִים עַל הַפֶּתַח. אָמַר לָהֶם: יַעֲלוּ. וְאַרְבַּע מֵאוֹת פְּתָחִים הָיוּ לַפְּלִטוֹרִין שֶׁל פְּרֹעֶה וְעַל כָּל פֶּתַח וּפְתַח אֲרִיזוֹת וְדָבִים [וּשְׂאֵר] חַיּוֹת רְעוּת, וְלֹא הָיְתָה בְרִיָּה יְכוֹלָה לִפְנֵי שֶׁם עַד שֶׁהָיוּ מְאַכִּילִין אוֹתָם בְּשֵׁר. וּכְשֶׁבָאוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן נִתְקַבְּצוּ כָּלֶם, סוֹבְבִים וּמְלַחְכִּים רְגְלֵיהֶם, וְהִתְחִילוּ לְלוֹוֹתָם עַד שֶׁבָאוּ לִפְנֵי פְּרֹעֶה. כִּי שָׁעַמְדוּ לִפְנֵי פְּרֹעֶה רָאוּ אוֹתָם הַמְּלָכִים שֶׁהֵם דּוֹמִים לְמַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת וְרוֹם קוֹמָתָם כְּאַרְזֵי לְבָנוֹן, וְגִלְגְּלֵי עֵינֵיהֶם כְּגִלְגְּלֵי כּוֹכַב הַנְּגִיָּה, וְזִקְנוֹת שְׁלָהֶם כְּאֲשֶׁכְּלוֹת תְּמָרָה, וְזִיו פְּנֵיהֶם כְּזִיו הַחֲמָה, וּמִטָּה אֱלֹהִים שֶׁל סַנְפִּירִינוֹן בִּידָם, שְׁחָקוֹק עָלְיוֹ שֶׁם־הַמְּפָרֵשׁ, וְדַבּוֹר פִּיהֶם כְּאֲשֶׁ־שֶׁלְּהַבַּת – מִיָּד נִפְל פְּחָדָם עַל כָּל הַמְּלָכִים כָּלֶם וְאַחֲזָם זֵיע וְרִתַּת וְחִלְחָלָה, וְהִסִּירוּ כְּתָרֵיהֶם מֵעַל רֹאשֵׁיהֶם וְהִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם. הָיָה יוֹשֵׁב פְּרֹעֶה וּמִסְתַּכֵּל בָּהֶם, שָׁמָּא יַעֲטְרוּ אוֹתוֹ, אוֹ שָׁמָּא יִתְּנוּ לוֹ כְּתָבִים – וְאַף לֹא שָׁאֲלוּ בְשָׁלוֹמוֹ. אָמַר לָהֶם: מִי אַתֶּם? אָמְרוּ לוֹ: שְׁלוּחֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא אָנוּ. – מָה אַתֶּם מְבַקְּשִׁים? – אָמְרוּ לוֹ: ”כֹּה־אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי” וגו’. אוֹתָהּ שָׁעָה כָּעַס וְאָמַר: ”מִי יֵי אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקִלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל”, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לְשַׁלַּח לִי עֲטָרָה, אֶלָּא בְּדַבְּרִים

אתם באים עלי – “לא ידעתי את־י, וגם את־ישראל לא אשלח”.
 אמר להם: המתינו לי עד שאחפש בספר שלי. מיד נכנס לבית־
 גנזיו והוציא דפתרא של אלוהות. התחיל קורא: אלהי מואב
 ואלהי עמון ואלהי צידון. אמר להם: חפשתי שמו של אלהיכם
 בבית־גנזי ולא מצאתיו.

אמר ר' לוי: משל למה הדבר דומה? לכהן שהיה לו עבד שוטה,
 נצא הכהן חוץ למדינה, הלך העבד לבקש את־רבו בבית־הקברות.
 התחיל צוח לבני אדם שעומדים שם: לא ראיתם בכאן רבי?
 אמרו לו: מי הוא רבך? אמר להם: פלוני כהן. אמרו לו: שוטה
 שבעולם, כהן אתה מבקש בבית־הקברות! כך אמרו משה ואהרן
 לפרעה: שוטה, וכי מבקשים חיים אצל מתים? האלהות שבִּידך
 מתים הם, אבל אלהינו הוא אלהים חיים ומלך עולם.

אמר להם פרעה: בחור הוא או זקן הוא? כמה שנותיו? כמה
 ערות כבש? כמה מדינות לכד? כמה שנים יש לו מיום שעלה
 למלכות? אמרו לו: אלהינו כחו וגבורתו מלא עולם, הוא היה עד
 שלא נברא העולם והוא יהיה בסוף כִּלְהֵעוֹלָם, והוא יצרך ונתן
 בך רוח חיים. אמר להם: ומה־מעשיו? אמרו לו: נוטה שמים
 ויוסד ארץ, קולו חוצב להבות אש, מפרק הרים ומשבר סלעים,
 קשתו אש, חציו שלהבת, רמחו לפיד, מגנו עננים, חרבו ברק,
 יוצר הרים וגבעות, מכסה שמים בעבים, מוריד גשמים וטללים,
 מפרח דשאים, ומדשן פרות, ועונה חיות, צר העפר במעי אמו
 ומוציאו לאור העולם, מסיר מלכים ומקים מלכים. אמר להם:
 מתחלה שקר אתם אומרים, כי אני הוא אדון העולם ואני בראתי
 עצמי ואת־נילוס. באותה שעה קבץ כל־חכמי מצרים, אמר להם:
 שמעתם שמו של אלהיהם של אלו? אמרו לו: שמענו שהוא “בן־
 חכמים, בן־מלכי־קדם”. השיבם: אלוה שלכם איני יודע מי הוא
 – “מי יי אשר אשמע בקלו”?

אחרי שמשה ואהרן, שנוכחו בחסרונם הפיזי של הזקנים, ראו מול עיניהם את גדולתו המוסרית, של הצוות המצומצם שלהם ונוכחו שגם בצוות של צמד יש רושם מספיק חזק.

לא הכמות קבעה את גורל המפגש אלא האיכות. נכחו משה ואהרן לראות שעל אף היותם רק שניים, בלי כל גינוני חנופה, מתנות והתרפסות, הם משיגים את יעדם המלא.

פרעה משתכנע להתפנות מכל חבורת החנפנים ולהתמודד מול האתגר ששני זקנים אמיצים מציבים בפניו.

הערה אקטואלית (שנת התשפ"ב): מנהיגים שמתיימרים שלא על הכמות גאווה (מספר תומכים) אלא על ה"איכות" של אנשיהם מתי מעט, חסרי איכות של אמת, הגורל הצפוי להם מר ונמהר.

לא לשם הטרחה מובאת האגדה הזו במלוא אורכה, כי אם להתענג על הניסוח המפורט והנרחב. שיח ארוך של עם הארץ כופר ומתימר, של מי שהוא בעיניו "הוא ואפסו עוד". שוקע תחת הנטל של התימרות, עם העומס של חנפה, בנטל המשקל של בורות, כובד המשא של אפסות, וטובע ביאור וצולל ביוון עצמו. עוד יבקש, הפרעה הזו, בהיכחו באפסותו, על נפשו ועל גורל עמו, מאת בוראו של עולם. עולם של כפויי טובה שאינם מכירים טובה ואינם קדים לא-להי ישראל ואינם מודים לו.

מתימרים קשוחי לב הגורמים לעמם רק סבל ומכות ונגפים: **"כִּי אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת"** (שמות יב, 30), **"וּמֵת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרְחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה"** (שמות יא, 5). זה גורלם של המשעבדים, שהגזימו ברשעתם. מכת בכורות אינה אחת מסדרה כי היא גזר דין ועונש על חוטאים.

"חַנּוּן וְרַחוּם ה' ; אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְגָדֹל-חֶסֶד." (תהלים קמה, 8)

יום ליום, נביע אמר

היום שמונה ימים לאמר

"ויכו נוטרי בני ישראל" - מנה את הנוגשים של מצרים על הנוטרים של ישראל והנוטרים נתמנו על יתר העם, וכשאמר להם: "לא תאספון לתת תבן לעם", היו הנוגשים באים ומונים הלבנים; נמצאו חסרות, היו הנוגשים מכים את הנוטרים, והנוטרים היו מכים על יתר העם ולא היו מוסרים אותם ביד הנוגשים. אמרו: מוטב לנו ללקות, ולא יכשל יתר העם. לפיכך כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה: "אספה לי שבועים איש", אמר משה: רבוננו של עולם, איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי. אמר לו: "אשר ידעת כיהם זקני העם ונוטרי" - אותם הנוטרים שפסרו עצמם ללקות עליהם במצרים במתכנת הלבנים, הם יבאו ויטלו בגדלה הזו.

היררכית השעבוד המתוארת באגדה הזאת, כללה שוטרים ישראלים. אלה עמדו בין הנוגש המצרי ובין העבד העברי. הם היוו חיץ לקבלת מכות ועונשים מצד הנוגשים המצריים והגנו בכך על בריאות גופם ונפשם של העבדים. זכות זו עמדה להם לקבל את המינוי להיות נמנים על "שבעים" זקנים של ישראל.

בהנחית ה' בוחר משה את שבעים הזקנים. על פי הקריטריון של היות שוטרי ישראל נותנים גבם תחת העינוי שהיה מנת חלקם

של עבדים. משה חייב היה לקבוע לעצמו קריטריון בבחירת שוטרים או זקנים כי לו היתה לא שום היכרות אישית עם כלל העם. נזכור כי בארבעים השנים האחרונות היה משה רחוק מאחיו ולא היה מעורב בסבלותם.

”זָכֹר רַב-טוֹבָהּ יַבִּיעוּ; וְצַדִּיקֹתָּהּ יִרְגְּנוּ.” (תהלים קמה, 7)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

יום ליום, יביע אמר

היום שבעה ימים לאמר

”וַעֲתָה לָכוּ עִבְדוּ וְתָבֵן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם” - הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקוֹשְׁשִׁים אֶת־הַקֶּשׁ בַּמִּדְבָּר וְרוֹמְסִים בַּחֲמֹר וּבִקְשׁ; הָיָה הַקֶּשׁ נוֹקֵב אֶת־עַקְבֵיהֶם וְהֵדֵם מִתְבוֹסֵס בַּחֲמֹר. רָחַל בִּתְּבִנּוּ שָׁל שׁוֹתֵלַח הֵיְתָה הָרָה לְלֵדַת וְרִמְסָה בַחֲמֹר עִם בַּעֲלָהּ וַיֵּצֵא הַזֶּלֶד מִפְּעִיָּהּ וַנִּתְעַרֵּב בְּתוֹךְ הַפְּלִיָּן, וַיֵּרֶד מִיכָאֵל וְהֶעֱלָהּ לִפְנֵי כֶסֶף הַכְּבוֹד. בְּאוֹתוֹ לַיְלָה נִגְזַר גְּזַר־דִּין עַל מִצְרָיִם.

בוחר המדרש לדווח על צאצאיו של אפרים. המטרה היא ברורה, שבת זה שהיה יליד מצריים, השתלב עם שבטי ישראל, כברכת יעקב: **”בְּדָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה; וַיִּשָּׂם אֶת־אֶפְרַיִם, לִפְנֵי מְנַשֶּׁה”** (בראשית מח, 20) **”...אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִיוּ לִי.”** (בראשית מח, 5). בני אפרים היו גם, ככל הנראה, עבדים כשאר בני השבטים. יתרה מזאת הם, או לפחות חלקם, יזמו יציאה ממצרים בכוח הזרוע. רבים מבני אפרים מתו בקרבות הפריצה האלה.

אפרים ומנשה, כבניו של יוסף, הנסיך, בוודאי התחנכו במוסדות מצריים. ספק אם הם הכירו את ההשפעה הניסית על תולדות ישראל. המניע שלהם להשתחרר מהשעבוד היה תרבותי, אנושי, כללי של מי שמורדים במלכות. על זה הם שילמו מחיר כבד של

מתים רבים. המקרה המסופר פה דן בנכדה של שותֵלַח, צאצא של שבט אפרים. האכזריות של השעבוד מצאה ביטוי בשילוב גופם של התינוקות שנולדו לישראלים ממש כחומר בניה. את הדם של התינוקות הנרצחים אספו המצרים, כפי שתואר באגדה אחרת כדי לרפא את צרעתו של פרעה. השמים לא אטמו אזניים לזעקותיה של האם השכולה, צעקתה זיעזעה את מקבלי ההחלטות ועל המצרים נגזרה בצדק מכת הבכורות.

"וְעִזּוּ נֹרְאֹתֶיךָ יְאִמְרוּ; וּגְדַלְתָּךְ אֶסְפְּרֶנָּה."

(תהלים קמה, 6)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

יום ליום, נביע אמר

היום ששה ימים לאמר

"לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ" - אָמַר רַ' יְהוּדָה הַלֵּוִי בֶּרַ' שְׁלוֹם: אָמְרוּ לְמֹשֶׁה: לָמָּה אָנּוּ דוֹמִים? לָשׂוּה שִׁבְעָה הַזָּאֵב לְטוֹל אוֹתוֹ, רַץ הָרוּעָה אַחֲרָיו לְהַצִּילוֹ מִפִּי הַזָּאֵב. בֵּין הָרוּעָה וּבֵין הַזָּאֵב נִבְקַע הַשָּׂוּה. כֶּף אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מֹשֶׁה, בֵּינָךְ לְבֵין פְּרַעַה אָנּוּ מֵתִים.

בני ישראל העבדים המדוכאים רואים את אי הצלחתו של משה לשחררם מן העבדות והם מלינים עליו ומתארים מצב אפשרי המתאים לחיי הרועה המוכרים למשה. הם יודעים שמומחיותו של משה היא מרעה. הרועה מנסה להציל שיה מפיו של הטורף, הזאב. במאבק הזה נבקע השה לשניים. מצד אחד פיו של הטורף מחזיק בראשו ומצד שני ידיו של הרועה מחזיקות בזנבו, ומנסות לחלץ את הקרבן מפי הטורף. הזאב הטורף הם פרעה ונוגשיו, הרועה המנסה להציל, הוא משה. העם הוא השה הנקרע בין טורפו למצילו, חייו נקטעים בין שני הנאבקים. כך הבין רבי יהודה הלוי בר שלום את הפסוק: "... לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם, לְהַרְגֵנוּ" (שמות ה, 21), למעשה בניסיונו של משה להציל את העבדים משעבודם הוא גרם להחמרת העינויים שסבלו העבדים והמטאפורה כאילו נתן חרב בידי המצרים להרוג אותם.

"הַדֵּר, כְּבוֹד הַזֶּדֶק-- וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָהּ." (תהלים קמה, 5)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

יום ליום, יביע אמר

היום חמשה ימים לאמר

אמר ר' אליעזר בר' יוסי: פעם אחת נכנסתי לאלקסנדריא של מצרים ומצאתי זקן אחד ואמר לי: בא ואראך מה עשו אבותי לאבותיך: מהם טבעו בים, מהם הרגו בחרב, מהם מעכו בבנין. ועל דבר זה נענש משה רבנו, שנאמר: "ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה". אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חבל על אלו שאבדו ואינם! הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב ב"אל שדי" ולא הרירו על מדותי ולא אמרו לי: מה-שמך? אמרתי לאברהם: "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתננה", בקש מקום לקבר את-שורה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל כסף - ולא הריר על מדותי; אמרתי ליצחק: "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך", בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה - ולא הריר אחר מדותי; אמרתי ליעקב: "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה", בקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה - ולא הריר אחר מדותי, ולא אמרו לי "מה-שמך?" ואתה אמרת לי: "מה-שמך" בתחלה, ועכשו אתה אומר לי: "והצל לא-הצלת את-עמך". "עתה תראה אשר אעשה לפרעה" - במלחמת פרעה אתה רואה, ואי אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים.

ליחסים בין הבורא למשה רבנו היו מספר משברים: המשבר הראשון, משה מסרב לקבל על עצמו את עול המנהיגות ורק אחרי דין ודברים ארוך הוא מתרצה לעמוד בראש עם העבדים. והמשבר השני: משה מנסה ללמוד את שמו של הקדוש ברוך הוא והוא נענה בכך שאף מנהיג קודם לא שאל לפרט הזה. משבר שלישי: משה מנסה לרצות את הבורא ומבקש לבטל את הגזרה על אי כניסתו ארצה. ומעל הכל, טוען ה' נגד משה שהרחיק בטענתו: **"וְהֵצֵל לֹא-הֵצֵלְתָּ, אֶת-עַמֶּךָ"** (שמות ה', 23). אין זה נכון לומר את המשפט הזה, שהוא בוטה מאוד כי במפורש אומר לו הקב"ה שהוא יציל אותם. ערעור כזה של אמונתו של משה כביכול מעלה את חמתו של הבורא שאיננו מוכן לסלוח עליו, כי אין פה בקשה או תחינה שאינה מתקבלת אלא הטחה מפורשת ו"מעליבה". העונש שיקבל משה הוא לא עונש שמכוון אל עמו אלא הוא עונש אישי, שלו בלבד. אף על פי שביסוד ההטחה היתה סיבה שנבעה מתגובת העם. במקום לרסן את עמו הצטרף משה המנהיג לתלונה. בדיוק ההפך ממה מתבקש ממנהיג.

משה נענש בכך שלא יראה בנצחון על ל"א המלכים, תושבי כנען, בכיבוש הארץ על ידי העם. העם זכה בארץ הבחירה אך הזכות הזו נמנעה מן המנהיג. לא העם נענש אלא המנהיג באופן אישי.

מובא במקרא שעונשו של משה לא להיכנס ארצה היה בעטיו של אירוע מי-מריבה. משה מואשם בהכאת הסלע תחת הציווי לסלע לתת מים. מדוע נקטה תורה "רשמית" בארוע הזה כחטא בלתי נמחל, זה ענין לענות בו בפני עצמו. חטא ה"הצל לא הצלת" חמור הרבה יותר. לא רצתה התורה לפרסם אותו ברבים ולערער על סמכויותיו של משה. מה שהעם ראה או מסוגל היה לראות הוא המוט והסלע, אולם השיחה בינו לבין בוראו לא היתה נחלת הכלל, ופרסומה חס ושלום היה מחמיר את העונש שניתן למשה.

חסד עשתה התורה שטרחה להדגיש שלא קודש שמו של הקב"ה באירוע מי-המריבה.

"דֹּר לְדֹר, יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ; וְגִבּוֹרֹתֶיךָ יִגְדֹּו." (תהלים קמה, 4)

יום ליום, יביע אָמַר

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנייה

היום ארבעה ימים לאָמַר

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מָלְךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן - מַהוּ לָמָּה?
אָמַר לָהֶם: אַתֶּם לָמָּה וְדַבַּרְתֶּם לָמָּה. "לָכֵן לְסַבְּלִיתֶכֶם" - אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: שֶׁבִטּוֹ שֶׁל לֹוִי פָּנּוּי הָיָה מֵעֲבוֹדַת פָּרֹה. אָמַר לָהֶם
פְּרַעַה: בְּשֹׁבִיל נְשֹׂאתֶם פָּנּוּיִם אַתֶּם אוֹמְרִים: "נִלְכָּה... וְנִזְבַּחַה לִּי
אֱלֹהֵינוּ" - לָכֵן לְסַבְּלִיתֶכֶם!

במפגש הראשון של משה ואהרן עם פרעה, התחולל משבר האמון בין שני הצדדים. מול "שֶׁלַח אֶת-עַמִּי" (שמות ה, 1) הקצר והקולע מתיצב מלך שחצן, הכופר בה', המכחיש כל ידיעה של הא-ל. בדבריו אינו כורה אוזן לבקשת הפונים אליו אלא רואה בכל המעשה ענין של בריחה מחובת העבודה, ומשיב גם הוא בהצהרה חדה: "...וְגַם אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח" (שמות ה, 2). משה ואהרן מעלים טענה שכביכול לא היתה ראויה להאמר לפרעה. "אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ; נִלְכָּה נָא דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר, וְנִזְבַּחַה לַה' אֱלֹהֵינוּ-פֶן-יִפְגַּעֵנוּ, בְּדַבָּר אוֹ בְּחָרֵב" (שמות ה, 3). פרעה אינו מבין מה זה צריך לומר, והוא שואל "למה", אם אין זו שאלה רטורית אז למה כיוון פרעה? האם כוונתו לתמוה? ואולי הוא פשוט מזלזל ולשונו היא "ל-מה": שני ניבים

של שלילה. לא ו- מה, שניהם במונח שלילי, כפי שניסה אולי רבי יהושע בן לוי להבין. כ"לויים", אין לדבר אל משה ואהרן בלשון "סבלותיכם", כי הרי חופשיים הם מהשעבוד של אחיהם. אין להם מושג, לפי גישתו הצינית של פרעה, מה זה סבל. להיות כהן המזבח קרבנות או מרפא מחלות אינו בחזקת סבל, אלא מילוי תפקיד מוגדר. להערכתו של פרעה, בציניות שלו, עבודת ה' המתבצעת על ידי הכהנים מכונה סבל. זה פרעה וזה טיבו.

הטענה של משה ואהרן שאי יציאתם של בני ישראל לעבוד את ה' שלושה ימים במדבר תגרום לכך שה' יעניש אותם, מופרכת היא בעיני פרעה. אין שום סיבה לה', לעניות דעתו של פרעה, להעניש את העם על הימנעם מפולחנם. להערכתו של פרעה לא באה בקשת "שלח את עמי" אלא להפריע לפועלים העבדים למלא את שליחותם בפרוייקטים שהם הועסקו בהם.

"גְדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד; וּלְגִדְלוֹתוֹ, אֵין חֶקֶר." (תהלים קמה, 3)

הסבה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

יום ליום, יגיע אמר

היום שלשה ימים לאמר

"תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה עַל־הָאֲנָשִׁים" - מִלֶּפֶד שֶׁהָיוּ בִיָּדָם מְגִלוֹת, שֶׁהָיוּ מְשַׁתְּעֵשְׁעִין בָּהֶן מְשַׁבֵּת לְשַׁבֵּת, לֹמַר שֶׁהִקְדוּשַׁת־בְּרוּךְ־הוּא גּוֹאֲלָם, לְפִי שֶׁהָיוּ נוֹחִין בְּשַׁבֵּת, אָמַר לָהֶם פְּרַעַה: "תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־כָה וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שִׁקָּר" - אֵל יְהוָה מְשַׁתְּעֵשְׁעִין וְאֵל יְהוָה נִפְשִׁים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

כך רואה "גוי" את השבת היהודית, הוא רואה את השקט, הוא רואה את הרוגע, רואה את המנוחה ובעיקר הוא רואה שאין הפועלים עמלים. כאשר נודע לו גם שאת שעות המנוחה של השבת מקדישים עובדי ה' להרחבת הדעת וללימוד, אין הגוי יודע להבין את החשיבות של השתלמות והרחבת הדעת. משה, כידוע מאגדה אחרת, יזם את יום המנוחה, כיום של מילוי מצברים גופניים ובכך הוא שכנע את פרעה לבנות את תקנת יום השביעי החופשי מעמל. העובדה שעובדי ה' ממלאים גם את המצברים הרוחניים שלהם בקוראם את "עלוני השבת", שנזדמנו להם, לא הבין הנוגש ושאר לבטל את יום המנוחה, ובכך לבטל את התועלת הגופנית של מנוחת היגע. ברוב רשעותו וחוסר הבנתו העקרונית, שאדם הוא כלי שניזון בדלק גשמי ובדלק רוחני כדי לנוע, גרם שתוצרת העבודה תקטן וטיפשותו לבטל את יום המנוחה עלתה לו בהארכת משך הייצור של מוצרי העבודה.

"בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָ; וְאֶהְלָה שְׁמָהּ, לְעוֹלָם וָעֶד." (תהלים קמה, 2)

יום ליום, יביע אמר

היום שני ימים לאמר

"וַיִּשְׁלַח אֶהָרֶן אֶת־מִטְהוֹ... וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעֲהַ לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְׁפִּים - בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְחִיל פְּרַעֲהַ מְשַׁחֵק עֲלֵיהֶם וּמְקַרְקַר אַחֲרֵיהֶם כְּתַרְנַגְלַת, וְאוֹמֵר לָהֶם: כֹּף אוֹתוֹתַיִו שֶׁל אֱלֹהֵיכֶם! בְּנִהַג שֶׁבְּעוֹלָם, בְּנִי־אָדָם מוֹלִיכִים פְּרַקְמִטָּיָא לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיכִים לָהּ, כְּלוּם מְבִיאִין מוֹרִיס לְאַסְפִּמְיָא, דְּגַיִם לְעַכּוֹ... אִין אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַכְּשָׁפִים בְּרִשׁוֹתַי הֵם? מִיֵּד שֶׁלַח וְהִבִּיא תִינּוֹקוֹת מִן אֲסַכּוֹלֵי שְׁלָהֶם וְעָשׂוּ אִף הֵם כֹּף; וְלֹא עוֹד, אֲלָא קָרָא לְאַשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ: רְאִי, הִיאֲךָ בָּאוּ הַיְהוּדִים לְשַׁחֵק בִּי - וְעָשְׂתָה כֹּף.

"וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְהוֹ" - אָמְרוּ יוֹחָנָי וּמְמָרָא לְמַשָּׁה: תִּבְנֶן אֶתָּה מְכַנִּיס לְעַפְרַיִם. אָמַר לָהֶם מַשָּׁה: הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִין: לְמַתָּא יִרְקָא, יִרְקָא שְׁקִיל (לְעִיר שֶׁל יִרְקוֹת הֵבֵא יִרְקוֹת).

מדרש של חידוד, המבקש להסביר את התופעה שגם חרטומי מצרים עשו כמעשה הנפלאות של משה ואהרן. אפילו תינוקות מהכיתות הנמוכות של בתי הספר המצריים היו מסוגלים לעשות כחרטומיהם. הרוח המבודחת של המדרש ניכרת מאוד וענינה הוא להוריד את ערכו של הארוע ולא לתת בו חשיבות או טעם. אפשר למכור אורז לסינים וקרח לאסקימוסים, זאת האומנות למכור ירקות למושבים של איכרים מגדלי ירקות. ובמה היחוד

של המוכר? בטיב הירקות, בערכם המיוחד, בצבעם השונה.
כל אלה יקבל השוק לשווק על אף כמויות הירקות הרגילים
המצויים בו. כך הפך משה את הגלגל על פיו וכך סתם משה את
פיות המרכלים שאינם מבינים שבכל פריט של שוק יש מערכת
תכונות שאפשר להטיב אותה ולהעלות את מעמדו בין הפריטים
האחרים. עגבניות שרי צבעוניות תכבושנה את השוק של עגבניות
שרי רגילות אדומות, ענבים ללא גרעינים ימכרו בקלות בין ענבי
מאכל עם גרעינים וכו'...

**"תְּהִלָּה, לְדָוִד: אֲרוֹמָמָךְ אֶ-לוֹהֵי הַמֶּלֶךְ; וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ, לְעוֹלָם
וָעֶד."**
(תהלים קמה, 1)

הסכה חזקה

לשנה הבאה בירושלים הכנויה

אין-אמר, ואין דברים

היום יום אחד לאמר

"כָּל־רוּחוֹ יוֹצִיא כְּסִיל" - זֶה פְּרֻעַה שֶׁהָיָה מְלַעֲיג עַל הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁמַּעֲעִי כְּשָׁפִים הֵם מִה שֶׁעָשׂוּ מִנְּשָׂה וְאַהֲרֹן, וְקָרָא לְכָל בְּנֵי־בֵיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אִם יִבְלַע תַּנִּין אֶת־תַּנְיִינִיהֶם שֶׁל מִצְרַיִם מְנַהֲגוּ שֶׁל עוֹלָם הוּא, נַחֵשׁ בּוֹלַע נַחֵשׁ, אֲלֵא יַחְזוֹר לְכַרְיָתוֹ וְיִבְלַע אֶת־תַּנְיִינֵיהֶם.

"וַיִּבְלַע מִטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מִטָּתָם" - אָמַר ר' אֶלְעָזָר: נִס בְּתוֹךְ נִס, מְלֻמֵּד שֶׁחֲזַר הַפִּטְּהָ מִטֵּה כְּכַרְיָתוֹ וּבְלַע אוֹתָם. כְּשֶׁרָאָה פְּרֻעַה כִּן תָּמָה וְאָמַר: וְכֵה אִם יֵאמַר לַפִּטְּהָ: בְּלַע לַפְּרֻעַה וּלְכַסְאוֹ - עֲכָשׁוּ הוּא בּוֹלַע אוֹתוֹ. אָמַר ר' יוֹסִי בְּר' חֲנִינָא: נִס גְּדוֹל נַעֲשֶׂה בַּפִּטְּהָ, שֶׁאֶף־עַל־פִּי שֶׁבְּלַע כָּל־אוֹתָן הַפִּטְּוֹת שֶׁהִשְׁלִיכוּ, שֶׁהָיוּ רַבִּים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם עֲשׂוֹרָה עֲמָרִים - וְלֹא הִעֲבָה, וְכָל־מִי שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ אָמַר: זֶה מִטֵּה אַהֲרֹן.

בתחרות עם החרטומים, מפליא הקדוש ברוך הוא בנפלאות ומביס אותם, בכך שנחש בולע נחש – מטבע הדברים הוא, אך מקל או מטה, הבולע נחש אין זה טבעי אלא מפלאות ה' הנשגבים המותירים את החרטומים חסרי אונים ומתבוששים וחרטומיהם בשפל האדמה. המושג נס בתוך נס הוא מיוחד

לתורת הניסים של עם ישראל ובהיסטוריה, אירועים לא מעטים זכו להגדרת נס בתוך נס, זאת אומרת שהאירוע ניתן להסבר הגיוני כנס כאשר גם סיבותיו הם בלתי הגיוניות. לכן נס בתוך נס. המיוחד שמטה אהרן היה שלא ניכר על הכרס של הנס שבלע את מטות החרטומים ולא תפח עוביו פי עשרה.

כאשר מתרחש נס בתוך נס זה מפליא מאוד את בעלי ניסים הגויים שאינם רגילים לכך.

"אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכָּכָה לֹו אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֱלֹהָיו." (תהלים קמד, 9)

פרקי קריאה לשבתות אָמֶר

הקדמה:

בימי השבתות של ספירת האָמֶר, מומלצות להיקרא נבואות אשר נאמרו כנגד מצרים.

ישעיהו הנביא מתעב את מצרים ומכנה אותה בכינויי גנאי, בעיקר כנגד התפיסה המדינית של מלכי יהודה. אלו תלו במצרים תקוות פוליטיות וצבאיות. במצבם הקשה, מול צבאות אשור ואויבים אחרים שקמו נגד יהודה, החליטה ממשלת יהודה לכרות ברית עם מצרים. הברית כללה יחסים כלכליים וצבאיים. לדעת ישעיהו הנביא אלה הם מתכונת לכישלון, כי מצרים אינה ראויה להיות לעזר ליהודה. העזרה שיש לשאוף היא שוועת תפילה לבורא עולם, היכול להביס את אויבינו ולהציל את יהודה מאויב עריץ.

ישעיהו מנבא החל משנת 3228 לבריאה (734 לפני הספירה) ועד שנת הריגתו בידי נכדו המלך מנשה, בשנת 3140 לבריאה (698 לפני הספירה). אשור פלש ליהודה וכשל במלחמתו בירושלים (701 לפני הספירה).

שבת ראשון בספירת האמר

"אִים אַפּוֹא חֲכָמִיד, וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ; וַיִּדְעוּ, מֵה-יַעַץ ה' צְבָאוֹת עַל-מִצְרַיִם." (ישעיהו יט, 5)

נבואתו של ישעיהו ממש מכוונת אל העתיד הקרוב, אל האפק המידי. מצרים תתפורר במחלוקות פנימיות ("מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם"). גם חיפושיה של מצרים לעזרה מאלילים וכוחות אופל לעזרתם מאכזבים. והעתיד הוא מפלה ונפילה בידי אויב זה, שיכבוש וימשול על המדינה הזו.

"מִשָּׂא, מִצְרַיִם: הִנֵּה ה' רִכַּב עַל-עַב קַל, וּבָא מִצְרַיִם, וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפָּנָיו, וּלְבַב מִצְרַיִם יִמַּס בְּקִרְבּוֹ. וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְנִלְחַמוּ אִישׁ-בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ, עִיר בְּעִיר, מִמְּלַכָּה בְּמִמְלַכָּה. וְנִבְקָה רוּחַ-מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ, וְעָצְתוּ אֲבִלְע; וְדָרְשׁוּ אֶל-הָאֱלִילִים וְאֶל-הָאֲטִים, וְאֶל-הָאֲבוֹת וְאֶל-הַיִּדְעָנִים. וְסִפְרִתִּי, אֶת-מִצְרַיִם, בְּיַד, אֲדָנִים קָשָׁה; וּמִלֶּךְ עַז יִמְשַׁל-בָּם, נֶאֱמַר הָאֲדוֹן ה' צְבָאוֹת. וְנִשְׁתּוּ-מִים, מֵהֵימָּה; וְנָהָר, יִיָּחַר וַיִּבֶשׁ. וְהָאֲזִנִּיחוּ נְהָרוֹת, דָּלְלוּ וַחֲרָבוּ יַאֲרִי מְצוֹר; קָנָה וְסוּף, קָמְלוּ. עָרוֹת עַל-יָאֹר, עַל-פִּי יָאֹר; וְכָל מְזֻרַע יָאֹר, יִיבֶשׁ נֶדָף וְאִינָנוּ. וְאָנוּ, הַדִּיגִים, וְאֲבָלוּ, כָּל-מִשְׁלִיכֵי בֵיאֹר חֲפָה; וּפְרָשֵׁי מִכְמַרְת עַל-פְּנֵי-מִים, אֲמָלְלוּ. וּבִשׁוּ עַבְדֵי פְּשָׁתִים, שְׂרִיקוֹת; וְאֲרָגִים, חוֹרִי. וְהָיוּ שְׁתֵּתִיָּה, מְדַכְּאִים; כָּל-עֹשֵׂי שֶׁכֶר, אֲגָמִי-נֶפֶשׁ. אֶד-אֹלִים, שְׂרֵי צַעַן, חֲכָמֵי יַעֲצֵי פְרָעָה, עֲצָה נִבְעָרָה; אִיךְ תֵּאמְרוּ אֶל-פְּרָעָה, בֶּן-חֲכָמִים אָנִי בֶן-מְלָכֵי-קֶדֶם. אִים אַפּוֹא חֲכָמִיד, וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ; וַיִּדְעוּ, מֵה-יַעַץ ה' צְבָאוֹת עַל-מִצְרַיִם. נֹאֲלוּ שְׂרֵי צַעַן, נִשְׂאוּ שְׂרֵי נֹף; הִתְעוּ אֶת-מִצְרַיִם, פְּנַת שְׂבָטִיָּה. ה' מִסֶּדֶךְ בְּקִרְבָּהּ, רוּחַ עוֹעִים; וְהִתְעוּ אֶת-מִצְרַיִם בְּכָל-מַעֲשָׂהוּ, כְּהִתְעוֹת שְׂכוֹר בְּקִיאֹו. וְלֹא-יִהְיֶה לְמִצְרַיִם, מַעֲשָׂה, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה רֹאשׁ וְזָנָב, כִּפְּהָ וְאֲגָמוֹן. בְּיוֹם הַהוּא, יִהְיֶה מִצְרַיִם כְּנֹשִׁים; וַחֲרָד וּפְחָד, מִפְּנֵי תַנּוּפַת יַד-ה' צְבָאוֹת, אֲשֶׁר-הוּא, מִנִּיף עָלָיו. וְהִיָּתָה אֲדָמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם, לְחֶגְא, כָּל אֲשֶׁר יִזְכִּיר אֶתְהָ אֱלֹו, יִפְחָד—מִפְּנֵי, עֲצַת ה' צְבָאוֹת, אֲשֶׁר-הוּא, יוֹעֵץ עָלָיו." (ישעיהו יט 1-17)

שבת שני בספירת האמר

”וּנְגַף ה' אֶת-מִצְרַיִם, נֶגֶף וָרֶפּוּא; וְשָׁבוּ, עַד-ה', וְנִעְתַּר לָהֶם, וָרֶפָּאָם.” (ישעיהו יט, 22)

ישעיהו הנביא מבין כי חלק מן העם כבר הגיע למצרים ואפילו התיישב והשתקע בה. והם הרי בני ישראל, עובדי ה', הדורשים הגנה והצלה. ואז מצרים, בזכותם תשוקם ותתרפא.

”בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חֲמֵשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מְדַבְּרוֹת שְׁפַת כְּנַעַן, וְנִשְׁפָּעוֹת, לֵה' צְבָאוֹת: עִיר הַהֶרֶס, יֹאמֵר לְאַחֶת. בַּיּוֹם הַהוּא, יִהְיֶה מִזֶּבַח לֵה', בְּתוֹךְ, אֶרֶץ מִצְרַיִם; וּמִצְבֵּה אֶצֶל-גְּבוּלָהּ, לֵה'. וְהָיָה לְאוֹת וּלְעֵד לֵה' צְבָאוֹת, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: כִּי-יִצְעֲקוּ אֶל-ה' מִפְּנֵי לַחְצִים, וַיִּשְׁלַח לָהֶם מוֹשִׁיעַ וָרֶב וְהִצִּילֵם. וְנִזְדַּע ה' לְמִצְרַיִם, וַיִּזְדַּעוּ מִצְרַיִם אֶת-ה' בַּיּוֹם הַהוּא; וְעָבְדוּ זָבַח וּמִנְחָה, וְנָדְרוּ-נֶדֶר לֵה' וְשָׁלְמוּ. וְנֶגֶף ה' אֶת-מִצְרַיִם, נֶגֶף וָרֶפּוּא; וְשָׁבוּ, עַד-ה', וְנִעְתַּר לָהֶם, וָרֶפָּאָם. בַּיּוֹם הַהוּא, תִּהְיֶה מְסַלָּה מִמִּצְרַיִם, אֲשׁוּרָה, וּבֵא-אֲשׁוּר בְּמִצְרַיִם, וּמִצְרַיִם בְּאֲשׁוּר; וְעָבְדוּ מִצְרַיִם, אֶת-אֲשׁוּר. בַּיּוֹם הַהוּא, יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִישִׁיה, לְמִצְרַיִם, וּלְאֲשׁוּר: בְּרִכָּה, בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה' צְבָאוֹת, לֵאמֹר: בְּרוּךְ עַמִּי מִצְרַיִם, וּמַעֲשֵׂה יַדֵּי אֲשׁוּר, וְנַחֲלָתִי, יִשְׂרָאֵל.”

(ישעיהו יט, 25-18)

שבת שלישי בספירת האמר

"וּמִצְרִים, הֶבֶל וְרִיק יַעֲזְרוּ" (ישעיהו ל, 7).

מצרים איננה מסוגלת להיות לעזר. כי כוחה בדבורים ולא במעשים, רהבתנות אינה כלי מלחמה ואינה כלי כלכלי.

"וּמִצְרִים, הֶבֶל וְרִיק יַעֲזְרוּ; לִכֹּן קָרָאתִי לְזֹאת, רֹהַב הַם שָׁבֵת. עֲתָה, בּוֹא כְּתֹבָה עַל-לוּחַ אֲתָם--וְעַל-סֵפֶר חֻקָּה; וְתִהְיֶה לְיוֹם אַחֲרוֹן, לְעֵד עַד-עוֹלָם. כִּי עִם מְרִי הוּא, בְּנִים פְּחָשִׁים; בְּנִים, לֹא-אָבוּ שְׂמוֹעַ תּוֹרַת ה'." (ישעיהו ל, 6-9)

שבת רביעי בספירת האָמֶר

”וּמְצָרִים אָדָם וְלֹא-אֵל” (ישעיהו לא, 3)

האשליה, שלמצרים כוחות ונשק רב והיא בעלת עוצמה כשל אלים, אין לה על מה להתבסס. וההגנה על ירושלים תהיה בידי אל, ה' המגן עליה.

”וּמְצָרִים אָדָם וְלֹא-אֵל, וְסוֹסִיָּהֶם בְּשׂוֹר וְלֹא-רוּחַ; וְה' יִטֶּה יָדוֹ, וְכַשֵּׁל עֹזָר וְנִפְלַע עֲזָר--וַיַּחֲדוּ, כָּלֶם יִכְלִיוּ. כִּי כֹה אָמַר-ה' אֵלֵי כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאָרֶץ וְהַכְּפִיר עַל-טְרַפּוֹ, אֲשֶׁר יִקְרָא עָלָיו מְלֹא רַעִים, מִקּוֹלָם לֹא יִחַת, וּמִהַמוֹנָם לֹא יַעֲנֶה; כֵּן, יֵרֵד ה' צְבָאוֹת, לְצַבֵּא עַל-הַר-צִיּוֹן, וְעַל-גְּבֻעֹתָהּ. כְּצַפְרִים עֲפוֹת--כֵּן יִגְוֶה ה' צְבָאוֹת, עַל-יְרוּשָׁלַם; גָּנוֹן וְהַצִּיל, פָּסַח וְהַמְלִיט. שׁוּבוּ, לְאֲשֶׁר הָעַמִּיקוּ סָרָה--בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי, בַּיּוֹם הַהוּא, יִמְאָסוּן אִישׁ אֱלִילֵי כֶסֶפּוֹ, וְאֱלִילֵי זָהָבוֹ--אֲשֶׁר עָשׂוּ לָכֶם יָדֵיכֶם, חֲטָא. וְנִפְלַע אֲשׁוֹר בְּחָרֵב לֹא-אִישׁ, וְחָרֵב לֹא-אָדָם תֹּאכְלֶנּוּ; וְנָס לוֹ מִפְּנֵי-חָרֵב, וּבַחוּרָיו לְמַס יִהְיוּ. וְסָלְעוּ מִמְּגוֹר יַעֲבוֹר, וְחֲתוּ מִנֶּס שָׁרְיוֹ: נֶאֱם-ה', אֲשֶׁר-אוֹר לוֹ בְּצִיּוֹן, וְתִנּוֹר לוֹ, בִּירוּשָׁלַם.” (ישעיהו לא, 4-9)

שבת חמישי בספירת האמר

"יגיע מצרים וסחר-כוש וסבאים" (ישעיהו מד, 14)

יחסי המסחר בארצות המקרא היוו קרקע ליחסים דיפלומטיים אך גם להשפעות אליליות ותרבותיות, הרות אסון.

"כֹּה אָמַר ה', יִגִּיעַ מִצְרַיִם וְסַחֲרֵי-כּוּשׁ וְסַבְאִים אֲנָשֵׁי מִדָּה, עֲלִיךָ יַעֲבְרוּ וְלָךְ יִהְיוּ, אַחֲרֶיךָ יֵלְכוּ בְּזָקִים יַעֲבְרוּ; וְאַלֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ, אֶלֶיךָ יִתְפַּלְלוּ, אַךְ בְּךָ אֵל וְאֵין עוֹד אֶפֶס אֶ-לֵהִים. אֲכֹן, אַתָּה אֵל מְסֻתָּתֵר--אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹשִׁיעַ . בּוֹשׁוּ וְגַם-נִכְלְמוּ, כָּלֵם: יַחְדּוֹ הִלְכוּ בְּכַלְמָה, חָרְשֵׁי צִירִים . יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בָּה', תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים: לֹא-תִבְשׁוּ וְלֹא-תִכְלְמוּ, עַד-עוֹלָמֵי עַד."

(ישעיהו מה, 14-17)

שבת שישי בספירת האמר

"כִּן יִנְהַג מֶלֶךְ-אֲשׁוּר אֶת-שְׁבִי מִצְרַיִם" (ישעיהו כ, 4)

שנאתו העזה של הנביא למצרים מקבלת ביטוי נבואי בכך שמצרים נכבשת על ידי מלך אשור וניגפת במלחמה ומאבדת חרותה ועצמאותה. כיצד יכולה זו להתיימר ולהיות לעזר לישראל?

"בְּשָׁנָתָא תִּרְתָּן, אֲשֶׁדְּוֹדָהּ, בְּשַׁלַּח אֶתְּוּ, סָרְגוֹן מֶלֶךְ אֲשׁוּר;
וַיִּלְחָם בְּאֲשֶׁדְּוֹד, וַיִּלְכְּדָהּ. בָּעֵת הַהִיא, דִּבֶּר ה' בְּיַד יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-
אֲמוּץ לֵאמֹר, יָד וּפְתַחַת הַשָּׁק מֵעַל מְתַנִּיךְ, וְנִעְלַךְ תַּחֲלָץ מֵעַל
רִגְלֶךָ; וַיַּעַשׂ כֵּן, הֶלֶךְ עָרוֹם וַיַּחֲף. וַיֹּאמֶר ה', כֹּאֲשֶׁר הֶלֶךְ עַבְדִּי
יִשְׁעִיָּהוּ עָרוֹם וַיַּחֲף--שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת, עַל-מִצְרַיִם וְעַל-
כּוּשׁ. כִּן יִנְהַג מֶלֶךְ-אֲשׁוּר אֶת-שְׁבִי מִצְרַיִם וְאֶת-גְּלוֹת כּוּשׁ, נְעָרִים
וַזְּקֵנִים--עָרוֹם וַיַּחֲף; וַחֲשׂוּפֵי שֵׁת, עֲרוֹת מִצְרַיִם. וַחֲתוּ, וּבְשׁוּ-
מִכּוּשׁ, מִבְּטָם, וּמִן-מִצְרַיִם, תִּפְאַרְתֶּם. וַאֲמַר יֹשֵׁב הָאֵי הַזֶּה,
בַּיּוֹם הַהוּא, הִנֵּה-כֹה מִבְּטָנוֹ אֲשֶׁר-נִסְנוֹ שָׁם לַעֲזָרָה, לְהַנְצִיל מִפְּנֵי
מֶלֶךְ אֲשׁוּר; וַאֲיִךְ, נִמְלֹט אֲנַחְנוּ." (ישעיהו כ, 1-6)

שבת שביעי בספירת האמר

"הוי הירדדים מצרים לעזרה" (ישעיהו לא, 1)

בסיכום, המדיניות של ממלכת יהודה כלפי בריתות שלום עם שכניה לא עמדה במבחן ההיסטורי, וכל צעד של הסתמכות על בן ברית- שכן היה כישלון מדיני ולפעמים אף צבאי.

ובמינו מי שמתיימר לבנות יחסים של תלות צבאית או דיפלומטית עם מדינה שכנה, שוגה בגלל אופיו האנושי של המזרח המקראי. לכל מדינה יש שאיפות של הישרדות לאומית ושל התארגנות שותפת כדי להתפתח ולהתבצר. דא עקא שבריתות צבאיות שחתמנו עליהם היו כלשון הנביא, בריתות של הישענות על קנה רצוף אשר בהישברו פוגע אנושות בנשען עליו.

יראת ה' היא היחידה המאפשרת עמדה פוליטית איתנה בלא שום סכנה של תמיכה מזויפת. תחת היותנו נשענים נטיב לעשות אם נעשיר את יכולתנו להישען עלינו.

"ובא לציון גואל, ולשבי פשע ביעקב-נאם, ה'" (ישעיהו נט, 20)
ציון תהייה הגואל של שכנותיה. זו עוצמה וזו מעצמה.

"הוי הירדדים מצרים לעזרה, על-סוסים ישענו; ויבטחו על-רכב, כי רב, ועל פרשים כי-עצמו מאד-- ולא שעו על-קדוש ישראל, ואת-ה' לא דרשו. וגם-הוא חכם ויבא רע, ואת-דבריו לא הסיר; וקם על-בית מרעים, ועל-עזרת פעלי און". (ישעיהו לא, 1-4)

אפילוג

למעשה אנו מצווים להשלים חרטה על חטאנו בעשייה חיובית מסוימת. טוב יעשה עם ישראל אם אחרי כל יום ויום של ספירת האמר, יקבל על עצמו קבלה, במובן המסורתי של המילה.

לדוגמה,

אדם יקבל על עצמו לומר "שמע ישראל" בהבנה מלאה של שלושת הפרקים.

אדם יקבל על עצמו למשל, לתרום צדקה בשיעור אישי מסוים.

אדם יקבל על עצמו למשל, לקרוא בעיון את ברכות השחר, ולנסות לכוון את כוונותיו האישיות בהודאתו לבורא על יומו החדש.

אדם יכול לקבל על עצמו, להקפיד על מצוות מזוזה. ובכל יום להתעכב מעט לפני צאתו.

וכן הלאה וכן הלאה, קבלות וקבלות שונות המלוות את חרטתו על חטאתו של אותו יום. ונגיע כך זכים וטהורים לכל עת זבח הפסח. יש הטוענים, ואין להם על מה שיסמוכו, שארבעים ותשעה ימי העומר הם סדרת ההיטהרות. זו הטלת דופי, חס ושלום, על עם ישראל שאכל את זבח פסח בחטאו. הרי ישנה ההלכה שמי שנתפס בפסח טמא, מותר לו לאכול את הפסח חודש אחרי כן. על כן כולנו טהורים והעומר בוודאי מעלה את דרגתנו להיות ראויים למתן תורה.

שושנת הרוחות

קיבוץ גלויות

אגדה

"וּמֵאֲרָצוֹת, קִבְּצָם: מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב; מִצְפּוֹן וּמִיָּם." (תהלים קז, 3)

באו רוחות השמיים לפני הבורא ושאלו: מה זה מערב ומה זה ים, האין שניהם זהים? אם כן, האם יש שני מערב. אז מאיפה קבצת? מה עם יהודי הדרום, יהודי הימין?

ענה הבורא ואמר להם: "תשאלו את המחבר. בוא דוד והסבר להם".

בא דוד והסביר כי הוא רואה רק מערב אחד. ומה זה ים. אהה, זו דרכי לפייט בשירה. הים הזה הוא קצור של ימין. (ימ-יין) ומשמעו, כידוע, הוא דרום. מי שפניו קדמה יהי ימינו מסמל את הדרום שלו ושמאלו מסמל את הצפון. והים האחרון, הוא שבא ממערב השמש, מאחוריו. אם כן, הקדוש ברוך הוא קיבץ את עם ישראל הגולה מארבע כנפות הארץ.

שבו הרוחות לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו לו: "ארבע רוחות אנחנו, מ=מזרח, צ=צפון, י=ימין/דרום, מ=מערב. אם נצטרף למילה אחת נקבל "מ צ י ס". אין למילה זו כל מובן".

"יפה טענתם".

"אני מפיל את קיר הברזל הרוסי ואשחרר משם את שארית העם הגולה ותוכלו לצרף לקבוצה את האות ר"ש. ובסך הכל יעלה לפניכם המושג = מ צ ר י ס".

הודו ארבע הרוחות ויצאו שמחות וטובות לב להודיע את דברן לעם. עצר בעדן דוד המלך ואמר להן: "אתם ואני מתפללים, בכל יום, שיבוא הגואל ויקבץ את העם, בעזרת השם, מארבע כנפות

הארץ לארצנו. מה פתאום אתם מוסיפים עוד רוח?"
ענו לו הרוחות: "אבל אנו מתפללות ב"אהבת עולם" אנא ה',
הבא עלינו ברכה ושלוש מארבע כנפות כל הארץ".

מה בא כל לרבות?

הוא אשר אמר הקדוש ברוך הוא: "אני אשחרר את יהודי רוסיה
ומשלים את תפוצות ישראל הנגאלות." ועל כן רוסיה - הרי"ש-
מוצאת דרכה בהבנה למשפחת הרוחות.

הסכים עמם דוד המלך, אבי הגואל וסיכם: "כל יציאת מצרי"ם,
שבתפילות ובברכות היא כלל תפוצות ישראל, שמהם יתקבצו
כולם לארץ הצבי, ארץ הבחירה".

הסכימו עמו הרוחות, שנעשו חמש. אין בין למצרים של הרוחות
מאומה עם מצרים של הפרעונים. היציאה ממצרים המעשית,
בדורו של משה רבנו, השאילה לדורנו את היציאה מארבע כנפות
כל הארץ: כל התפוצות כולן.

